

Ніва

ТЫДНЁВІК
БЕЛАРУСАЎ
У ПОЛЬШЧЫ

 http://republika.pl/niva_bielastok/

№ 37 (2366) Год XLVI

Беласток 16 верасня 2001 г.

Цана 1,50 зл.

Аб'яднанне Беларусі

Яўген МІРАНОВІЧ

17 верасня 1939 г. Чырвоная Армія перасякла межы Польшчы і на поўнач заняла тэрыторыю па лініі рэк Піса, Нарва і Буг. Уся Беласточчына і Ломжынскі павет Варшаўскага ваяводства апынуліся пад савецкім панаваннем, а неўзабаве былі далучаны да Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі.

Уваход Чырвонай Арміі на тэрыторыю Польшчы адбываўся пад лозунгамі абароны беларускіх і ўкраінскіх працоўных мас. У сапраўднасці ў выніку дагавору Сталіна з Гітлерам быў вызначаны сферы ўплыву Савецкага Саюза і Нямеччыны ва Усходняй Еўропе. Паход Чырвонай Арміі на захад 17 верасня 1939 г. быў вынікам успомненага дагавору. Першае пагадненне, падпісане паміж савецкім і нямецкім дыпламатамі, прадугледжвала вызначэнне такай лініі ўплываў па рацэ Вісле і падзел тэрыторыі Літвы. Толькі ў час вайны, напачатку верасня, абодва бакі дайшлі да паразумення, што саветы возьмуць усю Літву, а немцы — тэрыторыю Польшчы паміж Віслай і Бугам.

Палікі, хаця мелі некалькі соцені тысяч салдат на ўсходнія мяжы, нават не прарабавалі стрымоўваць паход саветаў. Толькі ў ваколіцах Гродна дайшло да некалькіх сутычак, малаістотных для лёсай гэтай вайны. Больш ахвяр стала вынікам змагання польскай паліцыі і вайсковых падраздзяленняў з партызанскімі групоўкамі, арганізаванымі беларускім і ўрэйскім камуністамі. Два дні беларуска-ўрэйскі атрад змагаўся з палікамі за Скідал, а ў дзесятках мясцовасцей камуністычныя групоўкі атакавалі пастарункі паліцыі, асаднікі, леснікі, чыноўнікі, а нават настаўнікі. Палітыка польскай дзяржавы ў адносінах да беларусаў, у новай палітычнай сітуацыі, выклікала хвалю варожасці да людзей, з якімі атаясамліваліся арышты, турэмнае зняволенне, здзекі прыніжэнне.

Аднак намнога больш было выпадкаў дапамогі з боку беларусаў прадстаўнікам польскіх элітаў, якія скрываліся ад савецкіх паліцыйных службаў.

Сталенне беларусаў да Чырвонай Арміі і савецкай улады не было адназначнае. Большаясць успрымала Савецкі Саюз як новую форму расійскай дзяржаўнасці і ўсё што адбывалася бачыла як аднаўленне, пасля дваццатігадовага перапынку, стану, які існаваў да першай сусветнай вайны. Палікі не здолелі прыцягніць беларусаў да свае дзяржавы. Адмаўляючы належных нацыянальных меншасці правоў, выклікалі стан чакання змен. А несла іх савецкая ўлада, якой якасці амаль нікто не ведаў. Беларускія палітыкі і дзеячы ў Польшчы наогул арыентаваліся ў тым, што да

Надзея Дубіч-Царкоўных

Мікола ВАЎРАНЮК

— У Дубічы-Царкоўнія вяртаюся як да сябе дадому, — кажа Галіна Трашчотка, настаўніца беларускай і польскай мої. — Два апошнія гады працавала я ў Орлі, але раней восем гадоў у Дубічах, ведаю тут і моладзь, і дарослыя. Мне тут добра.

Не меншымі дыпламатамі аказваўца гімназісты. Хваляць Орлю, але і выказваюць радасць ад вяртання ў Дубічы. Вярнуцца маглі, бо з пачаткам школьнага года адкрылася тамака гімназія.

Калі тро гады тому ўвайшла ў жыццё рэформа асветы і ўзніклі ў Польшчы гімназіі, у Дубічах-Царкоўных не было магчымасці стварыць гэтае новае звязаніе між падставоўкамі і сярэднімі школамі. Якраз канчалі будаваць новую пачатковую школу, на месцы будучай гімнастычнай залы ляжалі кучы друзу і жвіру. Ды і моладзі аказалася малавата.

Улады гміны дагаварыліся з суседнім Орляй і паспалі сваіх вучняў у тантыйшую гімназію. Не гублялі, аднак, надзеі на сваю. І працавалі над гэтым. Каля новай падставоўкі ўзнікла прыгожая гімнастычная зала, а за гэтымі збудаваннямі праводзіўся рамонт аднаго з будынкаў старой школы. Дзяцей у наваколлі, аднак, не большала і не было юрыдычных падстаў, каб адчыніць сваю гімназію. Тут спрытам выкасалася Гмінная рада, прагаласаваўши вясною пастанову, што новая школа будзе мець спецыяльны статут меншасці — усе вучні будуць вучыцца ў ёй беларускай мове. Усе гэтыя крокі і прывялі да вялікага свята.

3 верасня перад Пачатковай школай у Дубічах-Царкоўных выстраліся дзе-

ци, іх бацькі і настаўнікі. Ганаровымі гасцямі былі паслы, дырэктары банкаў, стараста Гайнайскага павета, войты суседніх гмін, прадстаўнікі кураторыў і Міністэрства нацыянальнай адукацыі, афіцэры паліцыі і памежнай аховы. Маліліся два біскупы: праваслаўны Міран і каталіцкі Антоні Дыдыч. У суправаджэнні духавенства абедзвюх канфесій іерархі пасвяцілі гімнастычную залу і гімназію, якая свяцілася беллю неабжытых яшчэ сцен.

— У двух класах гімназіі будзе ў нас вучыцца 37 асоб, — кажа дырэктар Уладзімір Антасюк, — трэці, апошні, застаўся ў Орлі, бо мы лічым, што вучні павінны закончыць тую школу, дзе ўжо два гады правучыліся.

Ведаючы неаднаразовыя канфлікты суседніх гмін за школьнікі, а што за тым ідзе, за датацыі для школ, за месцы працы настаўнікаў, пытаюся войта Анатоля Паўлоўскага пра рэцэпт на добрае сужыццё з суседзямі.

— Па-суседску трэба жыць у згодзе, — усміхаецца ён у адказ, — без гэтага немагчыма нічога зрабіць, а ў нас яшчэ многа працы. Каля школы, напрыклад, трэба збудаваць спартыўную пляцоўку, на якую, на жаль, пакуль не маём грошай. Але памаленьку будзем думаць, адкуль іх узяць.

Кажуць, што вёска жыве, пакуль ёсьць у ёй школа. У Дубічах-Царкоўных цяпер нават дзве школы.

— У Пачатковай школе маем 101 вучня, — гаворыць дырэктар Уладзімір Антасюк, — у наступным годзе паступіць 21 першакласнік. Умовы для навучання цяпер вельмі добрыя, дык, думаю, будзе жыць не толькі адна вёска, але і ўся гміна.

[працяг 2]

Забыты сусед — Беларусь

На пачатку аўтары прадставілі галоўныя тээзісы. Выпльывае з іх образ Беларусі як краіны, якая мае шанц дзялчыцца да тых эканамічных і грамадскіх працэсаў, якія адбываюцца ў большасці краін Сярэдняй Еўропы. У Беларусі вырасла ўжо маладое пакаленне, якое прывыкла да іншытута свае краіны і хоча будаваць будучыню на прынцыпах дэмакратіі.

[рапарт 2]

Гацькаўскія запаведнікі

Рада гміны змяніла план прастораўлага добраўпарадкавання вёскі Гацькі і выдзеліла дзве запаведныя тэрыторыі. Першая — гэта археалагічны запаведнік, на якім знаходзяцца стаянкі ад V стагоддзя да н.э. да XII ст. н.э. Другая абымае прыродна-геалагічны запаведнік з ксератэрмічнай расліннасцю і камамі.

[болей 3]

З думкай аб чалавеку

Мы хочам, каб не было галодных, бяздомных і беспрацоўных, каб людзі жылі годна. Цяпер у нас можна папасці ў турму за здзек над сабакам, але нішто не пагражае за высяленне маламаёнага чалавека разам з сям'ёй на вуліцу. ППС абараняла і далей будзе абараняць найбяднейшых грамадзян.

[выбары 4]

У Клюковічах

У вёсцы многа кавалераў — каля пятнаццаці, і мо з пяць дзевак. Апошнія вяселле згулялі там у чэрвені г.г., але бывалі і такія гады, калі ніхто не браў шлюбу. А з працы на сваёй зямлі жыве ў Клюковічах 6-7 сем'яў.

[глыбінка 5]

Песні паліцелі ўдал

У Кленікі завітаў таксама мешаны маладзёжны хор БГКТ „Каласкі” з Беластоком, якім кіруе Ала Каменская. Была нарада паказаца мясцовым калектывам, якія дзейнічаюць у Чыжоўскай гміне. Былі гэта: „Чыжавяне” з Чыжоў, „Незабудкі”, з Курашава і „Збучанкі” са Збуча. Усе яны спявалі пра любоў і жаніцьбу.

[фэст 8]

Незайдросны лёс уцекача

Чаму для асяродка абралі менавіта гатэль „Ira” — пытанне асобнае. Прынамсі яго назва для рускамоўнага асяроддзя гатэлю гучыць вельмі неадназначна. Злыя языкі сцвярджаюць, што за такую ласку трэба даць дужы хабар. Но гатэль пад лагер — гэта нешта нашталт дзяржаказу.

[безсанства 9]

Беларусь — беларусы

Забыты сусед — Беларусь

4 верасня ў Варшаве прайшла презенція рапарта пра сучасную Беларусь, спалучаная з дыскусіем, прысвеченай прэзідэнцкім выбарам. Інцыятарам стварэння рапарта, азагалоўленага *Zarotniany sqsiad — Bialorus w kontekście rozszerzenia UE na wschód* быў Фонд імя Стэфана Баторыя. Яго аўтарамі былі Анна Наумчык з Асяродка ўсходніх доследаў, Павел Казанецкі з Усходненеўрапейскага дэмакратычнага цэнтра IDEE, Гжэгаж Грамадзкі з Фонду імя Стэфана Баторыя і Яўген Міранович, супрацоўнік рэдакцыі „Нівы”. Рапарт, адпаведны перш за ёсё польскім і єўрапейскім палітычным элітам, змяшчае прапанову не адкідаць Беларусь у працэсе пабудовы єўрапейскага дэмакратычнага парадку. Арганізаторы планавалі ўздел у дыскусіі ўядомых у Беларусі палітыкаў — Сямёна Домаша, Аляксандра Мілінкевіча і Міхаіла Чыгіра. Як выявілася падчас презентацыі, двух першых апынуліся раней у шпіталі, а Чыгір адмовіўся прыехаць у Польшу ў гарачы час выбарчай кампаніі.

Праўдападобна з прычыны запрошаных гасцей вялікая канферэнц-зала Фонду імя Стэфана Баторыя запоўнілася прадстаўнікамі шматлікіх пасольстваў, замежнымі і польскімі журналістамі, а таксама людзімі зацікаўленымі тым, што адбываецца за ўсходнім мяжой Польшчы. Усе згодна сцвярджалі, што ўпершыню беларуская проблема выклікала ў Варшаве такое зацікаўленне.

На пачатку аўтары прадставілі галоўныя тэзісы рапарта. Выпльвае з іх вобраз Беларусі як краіны, якая мае шанці да тых эканамічных і грамадскіх працэсаў, якія адбываюцца ў большасці краін Сярэдняй Еўропы. У Беларусі вырасла ўжо маладое пакаленне, якое прывыкла да інстытута свае краіны і хocha будаваць будучыню не на аснове савецкіх сэнтыментоў, а на прынцыпах дэмакратыі. Няма ў Беларусі грамадска-га адабрэння для інтэграцыі з Расіяй паводле канцэпцыі прэзідэнта Лукашэнкі, якая вядзе да ліквідацыі сувэрэнітету краіны. Практыка палітычнага жыцця ў краіне ў апошнія гады прывяла большасць грамадства да стану абыякавасці ў адносінах да ўсіх палітычных сіл. Дае гэта гарантую працягненію знаходжання пры ўладзе лукашэнкаўскага рэжыму. Цэнтралізаваная адміністрацыя і разбудаваная міліцыйная служба дазваляюць канцэнтраваць усю уладу ў руках аднаго чалавека. Яго кіраванне выклікае аднак штораз часцей праявы незадаволенасці наменклатуры, якая часта прымушае адбываецца парушаць законы. Канстыту-

цыйным абязвязкам дзяржаўных службай заўсёды бывае абарона прававога парадку. У апошнія гады вельмі выразна наступае працэс дыскримінацыі беларускай наменклатуры і рост надзвычайнай пазіцыі дзяржаўных дзеячаў расійскага паходжання. Выцясняюць яны беларусаў з адміністрацыі, службаў быспекі, міліцыі, фінансавых ведамстваў. Галоўным козырём Лукашэнкі з'яўляецца падтрымка з боку Масквы. Пакуль Маскве будзе ён патрэбны, ніякія выбары не зменяць ситуацыю ў Беларусі.

Аўтары рапарта пропануюць таксама сваю філасофію єўрапейскай палітыкі ў адносінах да Беларусі. Сярод пропанаваных рэкамендацый найважнейшыя наступныя: нельга замацоўваць думку, што Беларусь — гэта выключна расійская зона ўплываў; прадстаўляць грамадству гэтай краіны перспектывы далучэння яе да єўрапейскай супольнасці; дапамагаць у пашырэнні гаспадарчых контактаў Беларусі з Еўрасаюзам; падтрымліваць няўрадавую грамадскую арганізацыю і незалежную прэсу; аблягчаць магчымасці выезду грамадзянам Беларусі ва ўсе єўрапейскія краіны; арганізуваць стыпендыяльныя фонды для студэнтаў і маладых навукоўцаў з мэтай фінансавання іх адукацыі ў єўрапейскіх універсітэтах; пазбягачыць фактычнай інаватіўнай ізяліць гэтай краіны. Агульная выснова гэтых рэкамендацый — дапамагчы грамадзянам Беларусі самім акрэсліць напрамкі развіцця свае краіны.

Падчас дыскусіі журналісты незалежнай прэсы з Беларусі спачатку наракалі, што ніхто ў Польшчы, ні палітыкі, ні журналісты, не цікавяцца тым, што адбываецца за ўсходнім мяжой. Заўважалі яны таксама, што няшмат новага даведаліся са зместу прэзентаванага дакумента. Аднак хутка ім усведамілі, што рыхтаваўся ён не для беларусаў, а для іх суседзяў, якіх сапраўды няшмат цікавіць тое, што адбываецца ў Мінску. Большасць пытанняў кранала аднак шанцаў апазіцыі на перамогу ў прэзідэнцкіх выбарах. Ніхто з аўтараў рапарта не даваў аднак аптымістичных адказаў. Тады з'явіліся пытанні, якую палітыку весці краінам Еўрасаюза, калі ў выніку ўсялякіх маніпуляцый прэзідэнтам надалей будзе Лукашэнка. Адзін з прысутніх спецыялістаў па праблемах Усходняй Еўропы, Тадэвуш Альшанскі, заўважыў аднак, што не варта над гэтым пытаннем ламаць сабе галаву, таму што Еўрасаюз у сапраўднасці не цікавіць тое, што адбываецца ў Беларусі ці Украіне. Еўропа ў гэтых краінах не мае ніякіх інтарэсаў. Мае іх затое ў Расіі.

(ям)

Надзея Дубіч-Царкоўных

[1 — працяг]

* * *

Калі я дзесяць гадоў таму пачынаў працу ў „Ніве”, адзін з першых артыкулаў напісаў пра школу ў Дубічах-Царкоўных. Паехаць туды падштурхнулі мяне слова тадышняга дырэктара беларускага ліцэя ў Гайнаўцы Васіля Дамброўскага: „Выпускнікі дубічкай школы, якія прыходзяць да нас, вельмі добра падрыхтаваны”. А вучыліся яны ў нялёгкіх умовах: старыя,

абаграваныя кафлёмі печкамі стогадовыя будынкі, прыбіральні на двары, гімнастыка таксама. Калі ў такіх умовах выходзілі са школы выдатнікі, дык цяпер проста дрэнна вучыцца не выпадае. Тым больш, што надзея ўсяе гімнны ў адзінм комплексе школ, бо іншых ужо няма.

Дзесяць гадоў таму былі яшчэ поўныя падставоўкі ў Грабаўцы і Старым Корніне.

Мікола ВАЙРАНЮК

Выбарчыя вынікі

„Можна павіншаваць з абрannem на другі тэрмін прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Аляксандра Рыгоравіча Лукашэнку”, — заяўляла 10 верасня а гадзіне 4 раніцы ў прымым эфіры Беларускага тэлебачання старшыня Цэнтральнай выбарчай камісіі Лідзія Ярошына. Паводле папярэдніх даных у выбарах удзельнічала 83,85% упайнаважаных грамадзян. Агулам па ўсёй краіне Аляксандар Лукашэнка атрымаў 75,62% гласоў, Уладзімір Ганчарык — 15,39%, Сяргей Гайдукевіч — 2,48%.

Сімпатыкі апазіцыі чакалі аўт'яўлення вынікаў на мітынгу ў цэнтры Мінска. На Каstryчніцкай плошчы сабралася 5 тысяч асоб, якія скандіравалі „Свабода, свабода!”. Галоўны сапернік цяперашняга прэзідэнта Уладзімір Ганчарык абвінаваціў улады ў сфальшаванні выні-

каў галасавання. „Улады зрабілі фальсіфікацыю ў карысць Лукашэнкі, — сказаў ён. — Гэты рэжым павінен адкашаць за фальсіфікацыю перад законам і народам”. Прамоўца назваў шматлікія парушэнні выбарчага закону. На мітынгу прысутнічалі спецыялісты АМАПа, але не інтарвеніравалі.

За гадзіну пасля закрыцця выбарчых участкаў былі адключаны тэлефоны ў прэс-цэнтрах арганізацый незалежных наглядальнікаў, якія намагаліся правесці паралельныя з афіцыйным падлікі галасоў. Замоўклі тэлефоны ў офісах кааліцыі „Незалежныя наглядальнікі”, мінскай і гомельскай сядзібах праваабарончага цэнтра „Вясна”. Недаступнымі ў дзень галасавання былі інтарнэтавыя старонкі апазіцыйных арганізацый.

Паводле ПАП і Радыё Рацыя

65-годдзе Радыё Палёнія

Радыё Палёнія, якое вяшчае на заграніцу, адзначала нядаўна 65-годдзе. Сваю дзейнасць пачало яно ў 1936 годзе як адна з праграм Польскага Радыё. Першапачаткова вяшчала яно на двух мовах — польскай і англійскай і галоўным чынам арыентавалася на амерыканскага слухача.

Пасля вайны, у 1950-х гадах, пад націскам камуністычных улад, прадстаўляла яно інтарэсы ўсяго Варшаўскага дагавора. У 1970-х гадах працавала яно на ўмовах лагаднейшай цэнзуры. Пасля 1989 г. Радыё Палёнія пачало вяшчаць на ўсход на беларускай, украінскай, чэшскай і славацкай мовах і такім чынам папулярызаваць Польшчу на гэтай тэрыторыі.

Цяпер рысуюцца новыя прыярэты. Нам трэба больш арыентавацца на заход, папулярызуючы Польшчу ў краінах Еўрасаюза. Гэта акцэнтуе так-

сама Міністэрства замежных спраў, з якім мы супрацоўнічаем, — сказаў дырэктар Радыё Палёнія Мацей Лантоўскі. Абумовіўся ён аднак, што ў далейшым трэба папулярызаваць Польшчу на ўсходніх тэрыторыях. Дырэктар падкрэсліў таксама, што перадачы Радыё Палёнія адрасуюцца не толькі польскай дыяспары, але і замежным слухачам.

Радыё Палёнія вяшчае па 18 гадзін у суткі на 10 мовах: польскай, англійскай, нямецкай, рускай, украінскай, беларускай, літоўскай, чэшскай, славацкай і эсперанта. Па папярэдніх даных, перадачы Радыё Палёнія слухае некалькі мільёнаў чалавек ва ўсім свеце. Праграму Радыё Палёнія складаюць інфармацыйныя зводкі, агляды перыядычных выданняў, у тым ліку і „Нівы”, замежныя кэрэспандэнцыі, каментары, інтарв'ю, дыскусіі і слоўна-музычныя перадачы.

Паводле ПАП

Вынікі літаратурнага конкурсу

30 жніўня 2001 г. у Беластоку адбылося пасяджэнне журы VI Агульнапольскага конкурсу беларускай пазі і прозы, аўт'яўленага Рэдакцыяй „Нівы” і Беларускім саюзам Рэспублікі Польшча.

Камісія, якую састаўлялі Надзея Артымовіч, Ежы Плютовіч і Янка Трацяк, сцвердзіла, што на конкурс беларускай пазі і прозы паступіла 48 прац, у тым ліку 19 у I групе (дзеці і моладзь пачатковых школ і гімназій), 11 — у II групе (моладзь сярэдніх школ) і 18 — у III групе (дарослыя). Сярод аўтараў дасланных прац упершыню ў конкурсе прынялі ўздел 19 дэбютантаў (I група — 14, II — 4, III — 1).

Конкурсная камісія вырашила не прызначаць месцаў пераможцам конкурсу, а толькі адзначыць лепшыя творы восьмі ніжэйпералічаных аўтараў:

I група:

— „Нулёк” (Радаслаў Маціевіч, Беласток) — усе вершы,

— „Пікарка” (Наталля Кандрацюк-Свярубская, Беласток) — проза,

— „Чарнушка” (Анна Іванюк, Нарва) — верш „Я — жыццё”,

— „Матыль” (Адрыян Лукша, Семяноўка) — усе вершы,

— „Пятка” (Марына Леанеўская, Лясная) — верш „Пяты клас”.

II група:

— „Дылайла” (Магдаліна Леанчук, Гайнаўка) — за падборку.

III група:

— „Ручаёк” (Юрка Буйнюк, Малінікі) — вершы,

— „Мані” (Марк Рубашэўскі, Бельск-Падляшскі) — проза. Журы сцвярджае, што ў ліку адзначаных апынулася чацвёртадэбютант: „Пікарка”, „Нулёк”, „Чарнушка” і „Дылайла”.

Падвядзенне вынікаў конкурсу адбудзеца ў каstryчніку г.г.

(вл)

Беларусь — Польша 4:1

Калі польская зборная разыгрывае матч чэмпіянатавага значэння, сярод іх праціўнікаў заўжды знойдзецца футбаліст, які за гэтыя 90 хвілін разыграе матч свайго жыцця. Лінекер, Бекхам, Васілюк — усе яны з Польшчай загналі як мінімум тры голы за адзін матч. Гэты апошні — чатыры штукі, чым і доказаў не толькі вышэйшасць беларускага футболу над польскім, але і над брытанскім (было ні было, айчына гульні ў мяч).

Такі вынік нікога ў Польшчы да атаку сэрца не прывёў — прэса распісалася пра падарак, які Беларусі зрабіла польская зборная. А вось у мяне, глядзеўши

сустэрчу на Беларускім тэлебачанні, хутчэй склалася перакананасць, што гэта Беларусь робіць палікам ласку, завяршаючы матч на 4:1, а не на, скажам, 6:0. Беганіна-капаніна ў выкананні польскіх гульцоў у бальшыні была годнай жалю. Вынік жа — не пройгрыш, а параза, калі браць пад увагу памкненні і амбіцыю польскіх футбольных дзеячаў.

„Ешё не вечар”, — закончыў матч каментатар БТ. Так, беларуская зборная на хвалі гэтага ўздыму пазмагае ацячына ўзяла ў будучым чэмпіянаце свету. (ам)

Экзамены ў пачатку года

Новы навучальны год у Гайнаўскім комплексе школ з дадатковай вучбой беларускай мовы распачаўся ад супольных сустрэх белгімназісташ і белліцэйсташ з настаўнікамі і класнымі выхавацелямі. Дырэктар Яўген Сачко расказаў аб школьніх рэформах, новых экзаменах на атэстат сталасці і экзаменах у гімназіях. Ужо ў верасні белліцэйсты будуць пісаць пробныя матуры, а вучні трэціх класаў белгімназіі — пробныя завяршальнікі экзамены.

— Тоё, што вы вучыцца ў белгімназіі не абазначае, што ўсе будзе прыняты ў наш ліцэй, — перасцерагаў дырэктар Яўген Сачко вучняў белгімназіі, заклікаючы да саліднай працы. — Не прымем тых, якія слаба здадуць завяршальнікі экзамены.

Пасля афіцыйных спатканняў вучні пачалі ўспамінаць, як яны правялі канікулы. Настаўнікі цікавіліся распісаннем урокаў і, мабыць, яшчэ больш за вучняў цешыліся, што дзякуючы намаганням віцэ-дырэктора Аляксандра Лаўрыновіча заняткі будуць канчацца пасля сёмага ўрока.

Рэформы і новыя экзамены

— Я станоўча ацэнываю новыя экзамены на атэстат сталасці, бо ставяць яны, у галоўным, на ўмеласці вучняў і пры шыфраванні прац гарантуюць аб'ектыўнасць ацэнкі. Калі будзем больш развіваць у ліцэйсташ умеласці, яны будуць больш новага і станоўчага ўводзіць у прафесійную працу ў будучым. Аднак у цэльм школьную рэформу ацэнываю адмоўна. Лічу, што не трэба выдзяляць з падставовай школы гімназію, каб яе толькі інакш называць. Настаўнікі, у якіх да выбару па 13 предметных падручнікаў не ў змозе ўсіх іх прааналізаць так, каб выбраць найлепшы. У выпадку нашай школы паявілася магчымасць стварэння гімназіі,

што пашырае навучанне беларускай мовы ў Гайнаўцы і дае магчымасць даць працу ўсім нашым настаўнікам, — заявіў намеснік дырэктора Аляксандр Лаўрыновіч. — Што тычицца скарачэння заняткаў да сямі ўрокаў удзень, то толькі дзякуючы доўгай працы ўдалося мне так распрацаўваць расклад. Я гуляю ў шахматы і гэта вельмі памагае выпрацоўваць розныя варыянты решэння праблем звязаных з раскладам урокаў.

Хаця ў новым навучальным годзе не было набору ў першыя класы белліцэя, усе настаўнікі, прынятыя раней на пастаянную працу, засталіся ў школе. Лік 410 белліцэйсташ папаўняюць 182 белгімназісты, што гарантует працу ўсім настаўнікам.

Разгубленасць першакласнікаў

Найбольш разгубленымі ў школе былі вучні двух першых класаў белгімназіі, якім выхавацелі Славамір Чыквін і Ян Місяюк паказвалі кабінеты новай школы і тлумачылі, якія бягучыя справы трэба ім вырашыць у першую чаргу.

— Мне спадабаліся дзяўчата, якія адважна ставілі пытанні, — заявіў выхавацель першага класа гімназіі Славамір Чыквін. — Хлопцы былі менш адважныя і толькі назіралі за ходам спаткання.

У час канікулаў гаспадарчым спосабам памаляваны былі калідоры на першым паверсе і ў падвале. Зараз вядзецца яшчэ рамонт гімнастычнай залы. Мяніюцца ў ёй бетонная і штучная паверхні, якія вельмі хутка знішчыліся.

— Грошай хапае на бягучыя справы і невялікія рамонты, а за асобныя сродкі з Міністэрства адукацыі абсталёвалі мы новы кабінет інфарматыкі для ліцэя. Сказано было, што камп'ютэры трапяць у самы лепшы ліцэй у па-

Новы навучальны год распачаўся ад сяброўскіх спатканняў ля школы.

веке і аказалася, што ў нашай школе самыя лепшыя паказыкі вучобы, — сказаў намеснік дырэктора Аляксандр Лаўрыновіч. — Новы камп'ютэр, з доступам да Інтэрнэту, будзе стаяць у бібліятэцы.

Прававітыя канікулы

Для многіх настаўнікаў белліцэя канікулы былі працавітымі, паколькі сабіrali яны дакументы, каб атрымаць прызначэнне да працы настаўнікам (б асаб) і ступень дыпламаванага настаўніка (Ядвіга Дамброўская і Галена Ёнаш). Аднак, многія педагогі белліцэя не рашыліся прыступаць да конкурсу на званне дыпламаванага настаўніка па прычыне вялікай бюрократызаванасці ўсёй працэдуры. Патрабуе яна скамплектаваць вялікую колькасць пасведчанняў і фатаграфій як доказу пазаўрочнай працы педагогаў.

Настаўнікі беларускай мовы ўдзельнічалі ў курсах для матуральных экзаменатаў, увялі ў белліцэі новыя праграмы навучання і рыхтующа да но-

вых экзаменаў на атэстат сталасці па беларускай мове. Будуць стварацца, таксама, новыя праграмы навучання па беларускай мове для белгімназістаў. Зараз вывучаюцца нядаўна напісаныя ў Польшчы хрэстаматы па беларускай літаратуре і падручнікі па беларускай мове для першага і другога класаў белгімназіі, ствараецца падручнік па граматыцы.

— Маючы на ўвазе новыя праграмы навучання беларускай мовы і новыя экзамены на атэстат сталасці па беларускай мове, стараемся не патрабаваць ад вучняў энцыклапедычных ведаў, а развіваць іх умеласці. Падрыхтоўка да новых матуральных экзаменаў патрабуе ад вучняў уважлівага чытання тэкстаў і ўмелага іх аналізу. На ўроках павінны мы чытаць больш кароткія і зразумелыя тэксты, якія больш даступныя для аналізу, — сказала настаўніца беларускай мовы Вольга Сянкевіч.

Аляксей Мароз
Фота аўтара

Гацькаўскія запаведнікі

Гісторыя Бельскай гміны неразрывна звязана з горадам. Аднак першыя сляды засялення былі знайдзены не на бельскім гарадзішчы, але на паслядавіковых узгорках каля вёскі Гацькі. Самыя старыя знаходкі датуюцца V — VI стагоддзямі да нашай эры і адносяцца да паморскай і зарубінецкай археалагічных культур. Як паведаміла сакратар Бельскай гміны Раіса Раецкая, 21 чэрвеня г.г. Рада гміны змяніла план прасторавага добраўпарадкавання вёскі Гацькі і выдзеліла дзве запаведныя тэрыторыі, якія будуць ахоўвацца законам.

Першая — гэта археалагічны запаведнік плошчай ў 32,5 гектара, на якім знаходзяцца стаянкі ад V стагоддзя да н.э. да XII ст. н.э., у тым ліку гарадзішча і прыгарадныя пасяленні. Другая абымае прыродна-геалагічны запаведнік на плошчы 35,9 га, з ксератэрмічнай расліннасцю і камамі — узгоркамі круглаватай формы, складзенымі з сартаванага слайлага пясчанага, суглінкавага і валуннага матэрыйялу, укрытага несласістым суглінкам.

Змену плана добраўпарадкавання згаданай тэрыторыі бысплатна выканала Падляшскае бюро прасторавага пла-навання. Рашэнне Рады вызначыла прынцыпы карыстання запаведнікамі. На іх тэрыторыі забараняецца весці та-кую сельскагаспадарчую дзейнасць, якая парушала б верхні слой глебы і знішчала культурны пласт са знахо-

дзячымісці ў ім археалагічнымі помнікамі, напрыклад, нельга захоўваць там бульбу, араць, капаць, удавраць угненнем, аблісяць, звальваць смецце, выпальваць траву, пракладаць новыя да-роры, падрэзаць схілы ўзгоркаў. Дазваляеца толькі пасвіці кароў і авечак. Рашэнне прадугледжвае высечку лесу на схілах валоў, акаляючых катлавіну з мэтай прадухіліць зацямненне суседніх схілаў і ўнутраных камавых узгоркаў. На ахоўваемай тэрыторыі дазваляеца вадзіць экспкурсіі і даглядаць існууючу электралінію.

На думку жыхара Гацькоў Яна Морданя і заадно раднага Бельскай гміны, такое рашэнне вельмі патрэбнае. Стаянка ў Гацьках мае агульна-краёвае значэнне. Ледавік пакінуў тут розныя формы рэльефу. Ужо ў каменным веку, калі плямёны вандравалі і выбіралі сабе месца для пасялення, затрымаліся яны каля сёняшніх Гацькоў, паколькі натрапілі на вельмі спрыяльныя прыродныя ўмовы. Археолагі Польскай акадэміі навук, якія даследавалі гэту тэрыторыю на працягу трыццаці гадоў дайшлі да вываду, што людзі каменнага веку праўдападобна першапачаткова пасяліліся на натуральным узвышшы — каме (на здымку). Да сёняшніяга дня гэтае месца называецца замкам — замкнутай будоўляй, недаступнай для чужых, месцам выконвання рытуалаў і захоўвання культавых прадметаў. Кама бы-

ла ўмацавана вялізнымі каламі. На ёй быў знайдзены трохметровы пласт попелу, што можа сведчыць аб знаходжанні там свяцілішча з вечным агнём. Археолагі выявілі таксама вялізныя калодзежы і ямы для захоўвання збоража і харчоў. Адтоль выцякае ручаёк Гай, калісці напэўна паўнаводны.

Ян Мордань заўважыў яшчэ, што са-

мо прыняцце рашэння не здымает ўсіх праблемаў. Сяляне, якія гаспадараць на

гэтай тэрыторыі, не ведаюць як кары-статаца ўгоддзямі. Можна пасвіці жы-вёл, але невядома ці можна касіць. Пра-

фесар батанік Януш Фалінскі схіляецца да таго, што касіць можна, але не ма-

шынамі. На тэрыторыі запаведнікаў знаходзяцца ворныя грунты і сялянам трэба было б даць узамен участкі ў іншым месцы. Жыхары вёскі не зарыентаваны ў гэтай справе і ўлады гміны павінны правесці растлумачальную рабо-ту. Да гэтай пары не было спаткання вяскойцаў з гміннымі ўладамі. Яшчэ пануе балаган, але калі справай заці-кавацца кампетэнтныя службы і ста-нуць ажыццяўляць існуючыя законы, ахова археалагічнага і прыродна-геа-лагічнага запаведніка стане рэальнаяс-цю, — лічыць радны Ян Мордань.

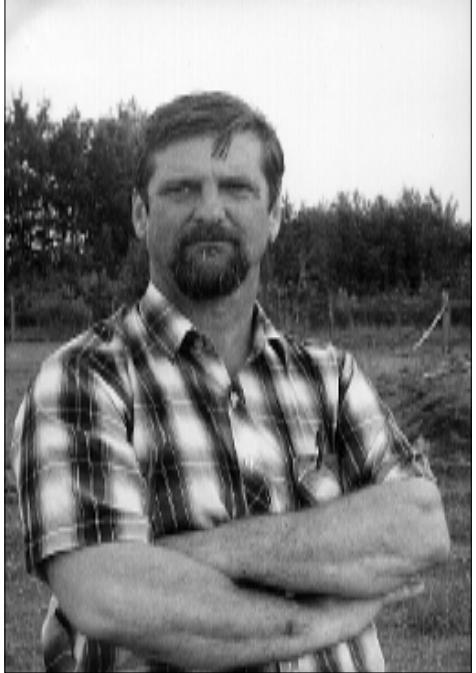
Міхал Мінцэвіч

Фота аўтара

Ян Мордань указвае на гацькоўскую каму.

З думкай аб чалавеку

З Зіновіем Галёнкам — гайнаўскім прадпрымальнікам, кандыдатам у паслы Сейма, лідэрам выбарчага спіска ППС у Падляшскім ваяводстве гутарыць Міхал Мінцэвіч.

— ППС — трэцяя партыя левага ўхілу — вырашила вылучыць сваіх кандыдатаў у парламентарыі. З якімі лозунгамі?

— Польская сацыялстычная партыя (ППС) мае за сабой 108 гадоў традыцыі і ніколі свой чырвоны сцяг не мяняла. ППС заўсёды дбала пра чалавека. Мы хочам, каб не было галод-

ных, бяздомных і беспрацоўных, каб людзі жылі годна. Цяпер у нас, у адпаведнасці з законам аб ахове жывёл, можна паласці ў турму за здзек над сабакам, але нішто не пагражае за высяленне маламаёнага чалавека разам з сям'ёй на вуліцу, паколькі такое дзеянне лічыцца законным. ППС абараняла і далей будзе абараняць найбяднейшых грамадзян.

— Якія Вашы сувязі з Гайнаўшчынай?

— Я тут нарадзіўся і пасля заканчэння школы ў 1971 годзе выехаў працягваць вучобу ў Варшаве і Эльблонгу. Быў прафесійным жаўнерам. Чатыры гады таму вярнуўся ў Гайнаўку. Жонка засталася ў Варшаве весці нашу фірму „Зэгір”, якая выпускае гумавыя вырабы для аўтамабільнай і іншых галін прымесловасці. Я ўзначальваю філіял фірмы ў Гайнаўцы і вяду агратурыстычную гаспадарку „Купала” ў Арэшкаве і Парыеве каля Гайнаўкі.

— А як развіваецца Ваша гаспадарчая дзеяласць?

— Калі я даведаўся аб нарваўскім „Пронары”, пачалі мы з жонкай будаваць філіял „Зэгіра” ў Арэшкаве з думкай паставіць нашы вырабы для збираемых там трактароў і стварыць новыя месцы працы. У даны момант нарваўская фірма выпускае іншыя трактары і нашы вырабы ім не падыходзяць. Цяпер Польшча не прадукуе сваіх марак „Паланэз” ці „Фіят”, а ры-

нак запалонілі замежныя „Дэу”, „Мерседэс”, якія — згодна з дамовамі — завозяць да нас дарагія запчасткі. Ака- залася, што для айчынных вытворцаў запчастак на рынку няма месца. А я купіў школьні будынак у Палічнай і намерваўся адкрыць фабрычку гумавых запчастак, у якой працавалі бы 50 чалавек. Скамплектаваў машынны парк. Але законы не спрыяюць айчынным прадпрымальнікам, толькі замежным канцэрнам.

— Ці ў Вас ёсць ідэя наконт выкарыстання пустуючых школьніх будынкаў?

— Гэта вельмі дарагая справа. Можна было бы у іх арганізаць гасцініцы ці інтэрнаты для экспкурсій, якія наведваюць Белавежскую пушчу, або дамы сацыяльной апекі, а нават пункты скupкі лясных пладоў, аснашчаныя сушыльнымі машынамі. А ў Малініках можна было бы адкрыць зялёную школу. Напрыклад, падставовая школа на варшаўскім Бэмове налічвае 47 класаў. Калі бы дамовіща з гэтай школай, кожны клас мог бы прыездуць у Малінікі на тыдзень і тут вучыцца ды знаёміца з беларускай культурай, помнікамі праваслаўя, пушчанскай прыродай.

У нашым рэгіёне трэба ставіць на турызм. У вёсках і мястэчках павінны ўзнікнуць скансены і малыя музеі, якія заінсцівалі бы на турыстычных картах. Неабходна пропагандаваць прыга- жосць Гайнаўшчыны і Бельшчыны не толькі традыцыйнымі метадамі, але і праз пасрэдніцтва Інтэрнэту.

— Экскурсіі, турызм... А што рабіць сялянам, якім трэба выжыць з гэтай зямлі?

— Тыя, у якіх ёсць свабодныя памяшканні, павінны заняцца агратурызмам. Пакоі трэба давесці да адпаведнага стану, каб была адна ванная на два-тры пакоі. Тады можна запрашаць сем'і. Апрача найму пакояў можна турыстам пропанаваць харчаванне, частаваць іх кіслым малаком, жытнім хлебам, паказаць ім пячэнне хлеба. Калі турысты будуць задаволены, яны самі распрапагандуюць тую гаспадарку сярод знаёмых.

— Практыка паказавае, што пасля выбараў парламентарыі рэдка кантактуюць з электаратам. Ці Ваша партыя і Вы асабіста не забудзець выбарчыкаў?

— Вядома, што не забудзем. Я живу і ў Гайнаўцы, і ў Варшаве, працују і тут, і там і напэуна ў нечым мог бы дапамагчы. Німецкая меншасць мае сваіх паслоў, а беларуская — папраўдзе іх не мае, хаця яна самая вялікая. Паслы беларусы ў першую чаргу адстойваюць інтэрэсы СЛД, хаця не ўсе беларусы з'яўляюцца прыхільнікамі гэтай партыі. Не было да гэтай пары парламентарыяў, якія прадстаўлялі б выключна інтэрэсы беларусаў Польшчы. Лічу, што пасламі павінны быць мясцовыя дзеячы, якія ўжо штосьці зрабілі для гэтага рэгіёна, а не толькі абяцалі зрабіць.

— Дзякую за размову і жадаю поспехаў.

Фота аўтара

Погляд на дэмакратыю

Адгалоскі

31 жніўня мінүт 21 год ад падпісання жнівеньскіх пагадненняў, якія праклалі шлях для цяперашняй дэмакратыі. Зараз амаль не згадваецца гэтая гадавіна. Адзін з сацыёлагаў так пракаментаваў гэта: „Solidarność nie potrafiła zachować w społeczeństwie wartości, o które walczyła. W niedalekiej przyszłości większość zapomni o tym, a młodszemu pokoleniu nie będzie wiadomo, że takie zdzielenia miały miejsce”.

Адзінаццаты год жывем у дэмакратыі. У 32 н-ры „Нівы” ад 12 жніўня 2001 г. Міхась Куптэль у допісе „Ці ча-каць нам маны нябеснай?” піша: „Не ведаю, чаму з такой засяццю і няна- вісцю нашы людзі пагардліва гавораць пра «дэмакратыю». Што ім гэтая «дэмакратыя» забрала? Шчасце? Гроши?” Далей ён піша, што ў мінульым ано за хабары можна было нешта купіць ці

аформіць справу. Я з гэтым нязгодны! Не кажу, што махляры не трапляліся. Дзе іх не сустрэнеш? На кожным кроку бачыліся. Не значыць, што ў дэмакратыі іх няма. Цяпер хабарніцтва карупцыя сталі называць. Ва ўсіх газетах або карумпаваных міністэрствах і высокіх чыноўніках пішуць. Ці не заслужылі яны на суд грамадскасці? Не стану ў дэталях над тым разводзіцца, бо Яўген Мірановіч у артыкуле „У спадзяванні змен” лепш за мяне гэта зрабіў. Пакажу прыклады з Беласток. Да нядаўна Беластоцкі мясакамбінат працвітаў. У гэтым прадпрыемстве дачка мая з зяцем працуе. Але ад трох гадоў „трэнаццаткі” ды прэміяльнага не атрымоўваюць. Шматлікіх сацыяльных прывілеяў іх пазбавілі. Нядаўна начальнік патрабаваў, каб працаўнікі згадзіліся на 10% памяшэнне зарплаты. А галоўны дырэктар у той час бу-

даваў сабе новую фірму. Усё гэта робіцца ў нашай дэмакратыі, у краіне права. У мінульым, як пісаў М. Куптэль, мільёны людзей карысталіся працай іншых, зараз наадварот, працай мільёнаў людзей карыстаюцца адзінкі. Паводле яго, не трэба чакаць маны нябеснай, а самім рашаць праблемы? Каму гэтае пропанаваць — беспрацоўным, пенсіянерам ці тым з вышэйшай адукцыяй, што працу шукаюць? Былі такія, што імпартам паношанага адзення займаліся і людзям за сімвалічную залатоўку вонратку прадавалі. Зараз Галоўная мытная ўстанова абвінавачвае іх, што дзяржаву касу абкрадалі, не плацілі належнага падатку. Патрабуюць звяроту за трох гады сотні мільёнаў злотых, якіх гэтыя ніколі не дарабіліся. Ці да такіх чыноўнікаў і да такой „дэмакратыі” людзі будзе ставіцца з пашанай? Можна дзесяткі, сотні, а то тысячы прыкладаў прыводзіць. Карупцыя, „прыхватызацыя” грамадскай маёмаў- ці ўсё больш працвітае. Хоць, прауду

кажучы, няма чаго ўжо красці. То, што за пяцьдзесят з лішнім гадоў камуна будавала, за адзінаццаць гадоў разграбілі. Калісці Герак заклікаў памагчы і народ энтузіястична на пачынны ішоў. Будаваліся дарогі, святыні, пажарныя дэпо, школы. Зараз за гэта нябожчыка цяперашня кіраўнікі асуджаюць. У дэвяностыя гады Бальцаровіч заклікаў „zaciška pas”. І на гэта народ пагаджаўся, бо разлічваў на лепшае жыццё ў „дэмакратыі”. А вынік які атрымаўся? Бальцаровіч на мяккім крэсле сядзіць ды інфляцыю „збівае”. Затое амаль тро мільёны беспрацоўных маем. Гаспадарка ў руіну папала ды дзірка ў бюджетэ атрымалася. І не абыякай! Каля сотні мільярдаў злотых! Пэўна, зноў скажуць „зацискаць пояс”, бо міністр фінансаў бачыць „рэзервы”, між іншым, у „замарожанні” на два гады зарплат для пенсіянераў. Ці за та- кое народ будзе хваліць сённяшнюю дэмакратыю?

Уладзімір СІДАРУК

Аб'яднанне Беларусі

[1 ♂ працяг]

1939 г. адбывалася за ўсходній мяжой. Яны найчасцей цякалі ў німецкую зону ўплываў, аднак не пратэставалі су- праць інкарпараціі падўночна-ўсходній Польшчы і далучэння гэтай тэрыторыі да Савецкай Беларусі. Нацыяналістам найважнейшае было аб'яднанне тэрыторыі, населенай беларусамі ў адну дзяржаву. Вялікая частка беларускіх не- савецкіх дзеячаў стан пасля 17 верасня 1939 г. бачыла як аб'яднанне ў адну акупаваную дзяржаву, што было ліквідацый вельмі небяспечных для будучыні нацыі паслядоўнасцей Рыжскага дагавору. Нацыянальныя дзеячы разлічвалі аднак, што сітуацыя такая не будзе авечнай. Прадбачвалі хуткі німецка-са-

вецкі канфлікт, які створыць надзею на пабудову новай формы беларускай дзяржаўнасці.

Па зусім іншых прычынах тое, што здарылася пасля 17 верасня, адабрылі камуністы і людзі падобнай палітычнай арыентацыі. Яны звычайна дажылі дні, якога чакалі. Хаця іх арганізацыя — Камуністичная партыя Заходній Беларусі — была ліквідавана Сталіным, а лідэры расстраляны, тагачасныя камуністы былі людзьмі ідзі і глыбока верылі ў прыгажосць камуністычнага свету. Неўзабаве атрымалі яны магчымасць будаваць гэты свет сваім рукамі. Пачалі ствараць рэвалюцыйныя сялянскія камітэты, атрады народнай міліцыі і ад- чуваць сябе гаспадарамі на сваёй зям-

лі. Хутка аднак чэкісты, якія прыйшли разам з Чырвонай Арміяй, растлумачылі ім, што ў іх буржуазнае ўяўленне пра ўладу, і што іх абавязак — выконваць загады партыйных і ваеных улад.

Савецкія ўлады вырашылі даказаць свету, што іх уваход у межы Польшчы поўнасцю акцептаваны мясцовым на- сельніцтвам. Вырашылі яны правесці выбары ў Нацыянальны сход Заходній Беларусі, у якім, паводле афіцыйных звестак, узяло ўдзел амаль 97 працэнтаў выбаршчыкаў, з ліку якіх 90 працэнтаў прагаласавала за пропанаваных уладамі кандыдатаў. Выглядала на тое, што на працягу месяца саветам удалося пераканаць да свае палітыкі амаль усё грамадства, у тым і палякаў. У ліку дэлегатаў Сходу былі 621 беларус, 127 палякаў, 72 яўрэі, 53 украінцы і 43 рускія. Усе яны аднаголосна прагала-

салі за далучэнне Заходній Беларусі да БССР.

У каstryчніку 1939 г. у складзе Беларусі была Вільня, Беласток і Ломжа. Рэспубліка налічвала 10,5 мільёна жыхароў. Сталін, плануючы захоп Літвы, вырашыў на асалоду даць літоўцам Віленшчыну, з троістасцю, у пераважнай большасці беларускім, насељніцтвам. Мала праўдападобна, што ў межах Беларусі асталася б таксама Беласточчына. Сталін планаваў стварэнне польскай савецкай рэспублікі і неўзабаве вымушаны быў бы купляць прыхільніц палітикаў. Гісторыя яго панавання паказала, што дзяліў ён народы і землі так, як яму было ў даны момант выгадна. Сцэнарый падзеі на гэты тэрыторыі ў гэты час пачаў пісаць аднак Гітлер і не ўсе планы Сталіна маглі ажыццяўіцца.

Яўген МІРАНОВІЧ

Чым хата багата...

Прыезджайце ў „Залесяны”, пасляйцеся...

Дажынкі ў агароднікаў

Білі пену палітыкі, а як жа іначай, бо таі час. Піва і стравы далі спонсары. Спявалі оду пра „Zarząd Okręgowy” Польскай асацыяцыі дзяялкоўцаў, слухалі „дзяялковай пазіі” Тэрэзы Валынец і музыкі Панковай (Яна Роберта). Спачатку ў агародзе па вуліцы Міцкевіча і Цыялкоўскага, дзе Дом паставілі дзяялкоўца (імпазантны, выгадны, ды вельмі танна абышоўся), дзе распавядалі і справу здавалі пра дзяялкоўскі рух (трайдышы больш за 120-гадовую). У аграгаднай зале, дзе таксама вяселі арганізуюцца (апроч шкалення), аж кішэла ад палітыкай усіх напрамакаў, у тым кандыдатаў у парламент, самаўрады і ўлады ваяводства і гарадоў. Пасля госці (каму было па дарозе, бо большасць памчалася на наступныя „збегавіскі”), паехалі аж пад Невадніцу-Касцельную. Тамашні агарод „Залесяны”, — візітная картка дзяялкоўцаў. Сярод лесу і палёў, дальбог, як у казцы. 139 дзялянок агароджаны металёвым высокім тынам, за-

кончаным штыкецінамі-стрэламі, на якія напароцца мог бы нават найбольш спрытны зладзюга, куды ўехаць ды выехаць можна толькі з электронікай. Людзі сеюць-польюць (тут, вядома, не буракі), да таго адпачываюць у здаровым асяроддзі, а электронная гідрафорня палівае ўсё што трэба, напускае і выпускае воду ў басейн (лжыцы ён пасярод агарода ў катлавінцы, калі святліцы і сцэны)... „Гаспадара” няма. Мо толькі электроннай касілкі бракуе, каб абоўшвала абочыны алеек ды дагледжаныя газоны. Сапраўды, няма тутака буракоў ды морквы, затое ў малюсеньких пад’ездах дрэмлюць чыстыя машыны ды пародзістыя сабакі, не так, як на участках у самім Беластоку. Агароды ў горадзе — Дайліды, Міцкевіча, Канапніцкай, Берлінга, Каперніка, Выгода... Маленькія ўчастачкі, што сусед дыхае суседу ў спину, корпаючыся сярод сваіх градак і дрэўцаў, абвешаных пладамі. А ў „Залесянах” участкі сама

менш па паўгектара. І дачныя домікі гэта не тыя будкі, а трапляюцца сапраўдныя даміскі, у якіх хоць і зімой жыві. Паміж участкамі алейкі з дарожкі, у якіх нават свае назвы (напрыклад, імя 120-годдзя ўчастковага руху). Толькі тая дагледжаная прыгажосць далекавата ад горада. Здаецца, на асабліва бедных мы не трапілі, хоць сапраўдныя баўгацеі не гнездзяцца ў гурце.

Як сказала адна з лаўрэатаў конкурсу на найпрыгажэйшы ўчастак (дзяялка н-р 153 у Агародзе па вуліцы Міцкевіча), яна з мужам заняліся працай на сваіх загончыках дзеля здароўя і забавы, калі сталі пенсіянерамі. Каб дагледзець участак, трэба шмат часу, сэрца, ведаў, і грошай таксама. Дае гэта радасць і суседзям, і чужым людзям, што ахвотна ездзяць „на дзяялкі”, каб паходзіць, падыхаць свежым паветрам, паглядзець на навінкі ў чужых агародах. Вядома, трапляюцца і нягоднікі, якія бушуюць па чужым. Але дзялянкі ў Беластоку не забяспечаны так, як „Залесяны”. Дзяялкоўцы, на жаль, не вельмі спакойна могуць ра-

дасна корпацца на сваіх загончыках. Ад дваццаці гадоў змагаюцца ў парламенце з інтарэсамі тых, хто хоча адміністру права на працаўнічыя участкі, універсітэт „увлашчэння”, калі Аддзел мешканцтва амаль аўтаматычна аддае пляцы спадчыннікам увлашчаных, амаль не разглядаючы справы дакладна, з судовымі дакументамі, не вырашаючы правоў на кампенсацыі (хоць гэта аб'екты „ўжытэчнасці публічнай”) Асацыяцыі і карыстальнікам участкаў; камуналізацыю іх (горад тады можа працяць іх таму, што больш дасць, напрыклад, на гіпермаркеты) і, калі б не дапамога некаторых паслоў (м.інш. Мечыслава Чарняўскага з СЛД) гэтай арганізацыі, якая яднае людзей з рознымі палітычнымі поглядамі, былі б развалены дасягненні яшчэ аднаго грамадскага калектыўнага руху з больш за стогадовай трайдышыяй. А як могуць яны працаваць разам, можаце ўбачыць па Доме дзяялкоўца ў Агародзе „Рэлякс” па вул. Цыялкоўскага 2/5.

Міра Лукша
Фота аўтара

У Клюковічах

Клюковічы, што ў Нурэцкай гміне, прымыкаюць да вёскі Вычулкі, а Вычулкі — да дзяржаўнай мяжы. У Клюковічах, як сказаў мне солтыс вёскі Вітальд Чаропскі, жыве калі святліца двухсот душ у ста сараках хатах; калі дзесяці хат пустуюць.

У Клюковічах пяцёра дзяяцей у дашкольным узросце, а пятнаццацёра дзяяцей даязджае школьным аўтобусам у пачатковую школу ў Сямічы і ў гімназію ў Нурэц-Станцыю.

У вёсцы многа кавалераў — калі пятнаццаці, і мо з пяць дзеяк. Апошнія вяселле згулялі там у чэрвені г.г., але бывалі і такія гады, калі ніхто не браў шлюбу.

З працы на сваіх зямлі жыве ў Клюковічах 6-7 сем'яў. Толькі адзін жыхар вёскі вядзе спецыялізаваную гаспадарку. Вырошчае ён гародніну: памідоры, цыбулю, моркву, цвятную капусту; плён зямлі контрактуе ён і здае ў „Падляшскі агарод” (колішні „Гортэкс”) у Сямічы. Садаводствам, а дакладней — вырошчваннем і зборам парэчак, займаецца прыватны прадпрымальнік з Сямічы. Жыхары вёскі шабашнічаюць каля збору парэчак, але гэта не бестурботны занятак. Пад канец жніўня клюковіцкія плантацыі ачапілі паліцяяныты з Сямічы і шмат людзей, якія працавалі без неабходных працоўных дагавораў, павезлі на допыты ў Сямічы; былі такія сем'і, з якіх забрали па чатыры асобы.

Працу, не звязаную з сельскай гаспадаркай, выконвае калі дзесяці жыхарў Клюковіч, а тыя, што займаюцца апрацоўкай зямлі, маюць больш за дваццаць трактароў і да дзесяці коней. У вёсцы і яе хутарах гадуеца калі ста кароў, малако ад якіх прымае мясцовы пункт прыёму.

У вёсцы дзве прыватныя і адна гээзуская крама ды прыезджае адзін абвочык. Два разы ў тыдзень прыезджае лекар з Нурца-Станцы. Ёсьць поштамт, ад двух гадоў усе ахвотныя карыстаюцца тэлефонамі. Восем гадоў назад пракладзена ў Клюковічах вода і правод. Студня была выкапана яшчэ ў 1967 годзе, калі за вёскай быў калгас. Калгас быў на месцы колішняга панскага маёнтка. Пана забраўлі саветы, панскі сын недзе ўцёк. Сёння па панскім, а пазней калгасным двары асталіся будынкі, якія карыстаюцца згаданыя раней парэчкавы прадпрымальнік.

Аляксандар Вярбицкі

Фота аўтара

— сказаў мужчына ля піўбара. — Будынак асяродка здароўя прададзілі працаўніку гміны за смешныя гроши. Людзей пазбавілі пастаяннай медыцынскай дапамогі. Якая пацеха з таго, што ў аторак і пятніцу падъязджаюць лекары з Нурца, калі гэтыя быццам гості паводзяць сябе. Прыйзджаюць паводле задумы, ды вяртаюцца чым хутчэй

дамоў. Нам пастаянны лекар патрэбны. У саміх Клюковічах пацыентаў хоць адбайдзяцца. А тут і Вулька-Нурэцкая, і Вілінава...

— Здарыўся калісьці выпадак, — уключыўся ў размову іншы мужчына. — Быў такі, што нехадзяць руку ў цыркулярку засунуць. Сваяк пацярпела на аўтамашыне павёз у шпітал у Сямічы, не чакаючы хуткай дапамогі. А тут „стоп!” Не прымаюць. Накіравання ад мясцовага лекара патрабуюць. Пашибарылі ў Нурэц... — Добра, што ўсё паспяхова закончылася.

— Завітаў неяк у Клюковічы лекар з Чаромхі, — гаворыць трэці кампаньён. Гаварыў, што мог бы паслугоў па ахове здароўя аказваць. Мы нават рады былі таму, што чалавек ахвотны дапамагчы знайшоўся. Але ўсё ціхла. На адной гутарцы закончылася. Можа вы парадіце, — кідае ў мой бок суразмоўца, — як праблему рашыць.

Наконт чаромхайскага лекара я меў свой пункт гледжання, бо справа мне добра вядомая. І я падзяліўся сваімі думкамі з суразмоўцамі. Але мае аргументы не трапілі да мужыкоў.

— Пагаварыце з лекарам, як вы з ім знаёмы, — прасілі на развітанне. — Няхай прыедзе... Пагаварыць з ім хочам...

Пагаварыць, то пагавару, — думаў я, сядзячуць ў машыну. — Але ці дапаможа гэта вырашыць праблему жыхароў гэтай сімпатычнай вёскі?

Уладзімір СІДАРУК

Зорка

СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

Дом у Козліках.

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

Навошта прыдумалі канікулы?

Першы дзень у школе звычайна вясёлы. Сустракаем сяброў, знаёмых, настаўнікаў. Зразу хочацца расказаць пра свае канікулы, падарожжы, пра прыгоды і новыя знёмы...

— Школа падтрымоўвае сяброўствы, — кажа Сузана Кот з Беластока, сяброўка „Зоркі”. — Усё лета мне хацелася пабачыць класных сябровак. І яшчэ, калі я пабывала у цёці ў Вроцлаве, усе прасілі мяне расказаць пра мой клас. Я, вядома, шмат чаго там расказала: пра сваю найлепшую каляжанку Юльку, пра бітлівага Міхася, пра жулікаватую Волечку. І нават фотаальбом з са-

бой узяла, каб паказаць сваіх адна-
класнікаў.

Сузана адна ў сям'і. Яшчэ два-
тры гады таму кожны дзень дамага-
галаася ў сваіх бацькоў, каб „купілі”
ёй браціка або сястрычку.

— Цяпер ведаю — сястрычак і брацікаў прыносяць буслы, — смяе-
цца дзяўчынка. — А зараз яны ад-
лятаюць у вырай і зноў увесь наву-
чальны год я буду адна!

Першы дзень у школе — вясёлы.
Пасля ўрокаў Сузана да вечара гу-
ляла з Юлькай.

— Канікулы захутка мінулі, — жа-
ліцца мая сяброўка. — Яны маглі б
быць круглы год. І летам, і зімой.

Праўда, у школу таксама ўжо за-
хацелася. Трэцякласніца старанна
падпісала ўсе сшыткі і кніжкі, пад-
рыхтавала на заўтра новы ранец.
Падрыхтавала здымкі і памяткі з
канікул, бо на ўроках будуть ра-
сказваць пра лета.

— А Юлька хацела б, — кажа пра
найлепшую сяброўку Сузана, — каб
наступныя канікулы мы правялі ўсе
разам, цэлым класам.

— Тады, — уключаеца ў размо-
ву мама Сузаны, настаўніца, — вас
сілком у школу трэба было б ад-
праўляць. Но і канікулы на тое, каб
вы ад сябе адпачылі. Каб пасля ра-
зам хацелася ў школу! **ЗОРКА**

Польска-беларуская крыжаванка № 37

Запоўніце клеткі беларускім словамі. Адказы (з наклееным кантрольным талонам) на працягу трох тыдняў дашліце ў „Зорку”. Тут разыграем цікавыя ўзнагароды.

▶	▼		Dzwon	Znak	Dwór	▼	Jak	📖
Sad		As	▼	Związek	►	▼		
Cykl		Dźwięk		Imię				
	▼	Dzwonek	►					Dąb
	►	Aromat	►				▼	
		Zawiniątko						
►								
►								
		Ilość		Ząb	►			

Адказ на крыжаванку № 33: Рытар, Шагал, ганак, шанс. Рагач, выган,
танец, палац.

Аляксандра МАКСІМЮК,
ПШ н-р 4 у Беластоку

* * *

Думаю, ды не ведаю, аб чым.
Мае думкі заглушае жаль.
Хачу паглядзець у вочы
таму, што адышоў ад мяне.

Усё ўспамінаю гэту асобу
таму, што гэта даўні свет.
Кожную хвіліну, кожную гадзіну.
Успомню праз гады.

Сёння не магу сабе дараўаць.
Здаецца, не стрываю, сумна мне...
Такое ёсць наша жыццё.
Ніхто не верне мінулых гадоў.

Думка

Люблю думаць, калі ціха наўкола,
Калі ніякі крык не перашкаджае.
Чуваць толькі краплі дажджсу,
Чутны плач, які з воблака
палівае зямлю.

Тэма — гэта мінулае
ды незабыўнае,
Часта яна не ўспамінаецца.
Хвіліны гэта тыя, што ў сэрцы
засталіся,
У цяперашніх думках рэхам
адбліця.

Вечер

Чую цябе,
шум тваіх веваў,
лёгкі пушок
і шматгалоссе спеваў.
Халодны, цёплы
ты павяваеш,
музыкай расцвітаеши.
Ева РУСІНОВІЧ, Нарва

У верасні

У майі агародзе
яблыкі сплоюць
лісце жсаўцее
астры цвітуць
а па вуліцы
дзеці ў школу ідуць.

Восень

Час у школу
час вучыца
кали...
пра рэчку не забыцца.
Ідзе восень
птушкі адлятаюць
дзеці ў школу спяшаюць.
Раман ЛУШЧЫНСКІ, V „б” кл.
ПШ н-р 3 у Бельску-Падляскім

Малітва

Я не слухаў мамы, калі мне гава-
рыла, што трэба маліцца перад
сном. Заўсёды паўтараў, што вель-
мі змучаны.

— Пабачыш ты, — сварылася ма-
ма, — Бог пакарае цябе. Ноччу чэр-
ці прыйдуць па тваю душу.

Я смяяўся.

Аднойчы мне страшны сон пры-
сніўся. Белыя, як малако і зялёныя,
як трава чалавечкі ганялі мяне і ха-
целі забіць.

Цяпер я заўсёды малюся перад
сном.

Адам Мікалай ЮРЧУК, Гайнаўка

Як лісіца музыку дапамагла

(латышская казка)

Ехаў селянін у горад і, трэба ж так здарыцца, сустрэў мядзведзя. Было гэта ўвесну, калі мядзведзі галодныя. Кажа мядзведзь селяніну:

— Мужык, мужык! Я цябе з'ем!
— Ах, пан мядзведзь, не еш мяне — я табе свінню прывязу!
— Добра! — кажа мядзведзь. — Раніцай прывязеш.

Вось вязе раніцай мужык свінню мядзведзю. Вязе, а сам ледзь не плача — свіння апошняя, а што зробіш? — сваё жыщё даражэй. А насустрacha яму лісіца. Бачыць лісіца, зажурыйся мужык, і пытае ў яго:

— Гэй, сусед! Што гэта ты вязеш і чаму невясёлы?

Расказаў селянін лісіцы, як было.

— Дурань ты! — кажа лісіца. — Такую свінню аддаць мядзведзю нізавошта! Слухай, калі ты дасі мне пеўня ды курачку, я паклапачуся аб тым, каб мядзведзю не дасталася твая свінка. Калі прыйдзе мядзведзь, ты называй мяне: „пан суддзя!” — ды як запытаю я ў цябе, што калі твайго воза стаіць, адказвай: „калода”!

Добра, селянін на ўсё гатовы, — свіння ж самому патрэбна. Даехаў ён да месца, а мядзведзь тут як тут, каня спыніў, а на свінню зірнуў — ах, якая тлустая!

А лісіца з лесу крычыць:

— Гэй, мужык, мужык! Што там у цябе калі воза? Ці не мядзведзь? Мне судзіць яго трэба, ды знайсці не магу!

Селянін адказвае:

— Пан суддзя! Гэта не мядзведзь. Гэта — калода!

— Калі калода, мужык, — ты ўскажіў бы яе на воз!

Уладзімір АРЛОЎ, Адкуль наш род

Мікола Гусоўскі

Вяртанне

Якраз тады, калі „Песня пра зубра” была гатовая, у Рым прыйшла страшная хвароба — чума. Лекаў ад яе людзі яшчэ не ведалі і тысячамі паміралі ў страшных пакутах.

Чума забрала жыщё ў Эразма Вітэліоса, не пашкадавала і самога папу Лявона Х.

Застаўшыся без магутных апекунуў, паэт не мог надрукаваць сваю паэму ў Рыме. Ён таксама мог зараніцца чумой і памерці. Але ў хвіліны роспачы яму дапамагалі думкі пра далёкую радзіму і пра свой твор, які не павінен быў загінуць.

Мікола Гусоўскі здолеў уратавацца ад смерці і вярнуўся ў Краяў. Як найвялікшы скарб вёз ён па небяспечных дарогах рукапіс паэмы.

Польскай каралеваю і вялікай княгініяю тым часам была адукаваная італьянка Бона Сфорца. Дзякуючы яе падтрымцы ў 1523 годзе Гусоўскі выдаў у кракаўскай друкарні сваю адзіную кнігу, куды ўвайшлі паэма „Песня пра зубра” і напісаныя ў Рыме вершы.

На пачатку кнігі паэт звяртаўся да каралевы з просьбай ўзяць пад

Мядзведзь суда спалохаўся — вядома, яму ёсць што ўспомніць! — і шэпча селяніну:

— Давай ужо, кладзі мяне на воз! — і сам лезе туды. Лёг.

А лісіца з лесу выбягае, зноў крычыць:

— Гэй, мужык, мужык! Што гэта ў цябе на возе? Ці не мядзведзь, мне яго судзіць трэба!

— Гэта — калода, пан суддзя! — адказвае селянін.

— Калі гэта калода, ты прывязаў бы яе вяроўкай!

Мядзведзь кажа селяніну:

— Прывяжы, зрабі ласку. Мне ў суд ісці неахвота!

Прывязаў мужык мядзведзя. А лісіца зноў крычыць:

— Гэй, мужык, мужык! Што ў цябе на возе? Ці не мядзведзь, мне яго судзіць трэба!

— Калода, пан суддзя! — адказвае селянін.

— Калі гэта калода, ты сякеру ў яе ўвагнаў бы!

Мядзведзь і шэпча мужыку:

— Відаць, не адчэпішся сёння ад суддзі. Секані, зрабі ласку, ды толькі не папраўдзе!

Ну, селяніна ўпрошваць не варта — узяў ён сякеру ды так секануў, што больш і не трэба! Выйшла тут лісіца з лесу, села на воз, і паехалі яны дадому да селяніна. Едзе селянін вясёлы, песні спяваве — яшчэ б! — і свінню дадому вязе і мядзведжу шкуру. З лісіцай не спрачайся — пеўня ды курыцу аддаў.

Пачала лісіца пеўніка есці і хвалицца:

— Гэта першы сумленна зароблены певень у май жыцці!

сваю апеку ўсіх таленавітых людзей навукі і мастацства, каб яны маглі працаўваць на карысць дзяржаве, не думаючи пра кавалак хлеба. Гусоўскі разумеў, што ад гэтых людзей таксама вельмі залежыць магутнасць краіны і яе будучыня.

На жаль, уладары не пачулі гэтага закліку. Як часта здараецца, кароль і прыдворныя хутка забыліся пра выдатнага песняра. Апошнія гады жыцця Мікола Гусоўскі правёў у нястачы, пакутуючы ад хваробай і адзіноты.

Сапраўдная слава прыйшла да яго толькі праз некалькі стагоддзяў. Паэма „Песня пра зубра” сёння перекладзеная на беларускую, польскую, летувіскую, расійскую ды іншыя мовы.

Беларускія мастакі стварылі некалькі партрэтаў знакамітага паэта. У двары Беларускага дзяржаўнага універсітэта ў Мінску нядайна пастаўлены помнік аўтару „Песні пра зубра”.

Імем Міколы Гусоўскага названая адна з мінскіх вуліцаў.

Яго натхнёная паэма зноў і зноў пэрвавыдаецца. Яе вывучаюць школьнікі, студэнты і вучоныя. Яна дae кожнаму добры ўрок любасці да Бацькаўшчыны.

Навучэнцы з Гарадка.

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

Вершы Віктара Ііведа

Адзіночны лік, ці множны?

Запытаў настаўнік вучаніцу:

— Адкажы ты мне зусім сур’ёзна,
Ці твае са штруксам нагавіцы
Маюць адзіночны лік, ці множны?

Адказала на пытанне Ліза:

— Мае нагавіцы відавочна
Маюць множны лік заўсёды знізу,
Ну а зверху толькі адзіночны.

На навуку не бывае запозна

— Ці не стыдна, нялоўка
Табе, абібоку,
Што ты сёня ізноўку
Спазніўся на ўрокі?

На пытанне Толік

Адказаў сур’ёзна:
— На навуку ніколі
Не бывае запозна.

Чакаюць узнагароды!

Нагадваём, што ў рэдакцыі „Нівы” чакаюць узнагароды лаўрэатам конкурсу „Польска-беларуская крыжаванка” за 2000/2001 навучальны год.

Ніжэй прыводзім прозвішчы узнагароджаных вучняў і лік узнагарод.

ПШ у Нарве

Юстына Астапкевіч (1)

Уля Бенедычук (1)

Марта Капчук (2)

Адам Келбашэўскі (2)

Аня Лапінская (2)

Анджелина Ляшчынская (1)

Андрэй Павлічук (2)

Марыся Сцепанюк (1)

ПШ у Орлі

Люцына Джэлага (5)

Ева Калбасюк (2)

ПШ у Храбалах

Марта Кучынская (1)

ПШ у Чыжах

Моніка Карзуновіч (1)

Юстына Петручук (1)

Узнагароды можна ўзяць у нашай рэдакцыі ў кожны працоўны дзень у гадзінах 8⁰⁰-15⁰⁰.

ЗОРКА

Альжбета Шмыткы (з узнагародай) і Юлія Дораш разам з сакратаром ГП БГКТ Валянцінай Ласкевіч.

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

Песні паляцелі ўдал

Увагу гледачоў прыцягнулі „Лявоны” з Воранава.

2 верасня адбыліся беларускія народныя фэсты ў Кленіках (Чыжоўская гміна) і ў Бельску-Падляшскім. У Кленіках фэст спалучылі з гміннымі дажынкамі. Гаспадаром іх быў войт Чыжоўскай гміны Рыгор Мацкевіч. Гэта яму прадстаўнікі земляробаў уручылі бохан хлеба спечаны з муکі з сёлетняга ўраджаю ды соль. У гэты дзень, нядзеля, у кленіцкай царкве адбылося зранку дажынкавае набажэнства.

На пляцоўцы ля мясцовай Пачатковай школы можна было агледзець выстаўку пладоў. Уздельнікаў фэсту, якіх сабралася многа, зацікавілі перш-на-перш розныя віды ячменю, пшаніцы і рознага роду слівы. Рэдкая або велічэсная экземпляры агародніны карысталіся меншым зацікаўленнем.

Пасля абеду на сцэне выступіў жаночы калектыв „Распіваны Гарадок” з каларытнай абрадавай сцэнкай „Дажынкі”, падрыхтаванай пад мастацкім кіраўніцтвам Ніны Цыванюк. Затым сваімі песнямі ды музыкай займелі ўвагу гледачоў „Лявоны” — мужчынскі гурт з Воранава (Беларусь). Паплылі са сцэны песні „А ў месяцы верасні выпала пароша”, „Вянне рута ля прысада”, „Кучаравая дзяўчына” і „Каравай”. Музыкі віртуозна зігралі імклівую польку-шабасоўку.

У Кленіках завітаў таксама мешаны маладзёжны хор БГКТ „Каласкі” з Беластока, якім кіруе Ала Каменская. Была нагода паказацца мясцовым калектывам, якія дзейнічаюць у Чыжоўскай гміне. Былі гэта: „Чыжавіне” з Чыжоў, „Незабудкі” з Курашава і „Збучанкі” са Збучы. Усе яны спявалі пра любоў і жаніцьбу. У памяці заселі таксама „саланаватыя” частушкі ў выкананні Ніны Грыгарук з Курашава.

На дажынкі прыехаў мужчынскі калектыв „Хлопцы-рыбалоўцы” з Рыбаблаў, які працуе пад кіраўніцтвам Янкі

Бурноса. Публіку вельмі разварушылі беластоцкія „Прымакі” на чале з Юркам Астапчуком. Паплылі сярод апусцелага зараз поля іхня песні і анекдоты пра цепччу.

Двухгадзінны канцэрт закончылі настомныя воранаўскія „Лявоны”. У залихвацкіх „лявонаўцаў” вельмі моцныя ды звонкія галасы. Агульнае ўражанне ад канцэрта добрае. Так успрынялі яго не толькі кленічане, але і жыхары суседніх вёсак. Шкада, што народны беларускі фэст для іх рэдкая „разрыўка”.

У амфітэатр у Бельску-Падляшскім на беларускі летні фэст прыйшло даволі шмат людзей. Далёка не ўсім было дзе прымесці на лавачках. Канцэрт пачаўся а гадзіне 17¹⁵. Вяла яго сакратар ГП БГКТ Валянціна Ласкевіч. Бяльшчане маглі паслушаць выдатных спевакоў з гурту „Лявоны” з Беларусі, наших калектываў: „Каласкоў”, „Прымакоў”, „Хлопцаў-рыбалоўцаў” і „Распіванага Гарадка”. Калі дадамо выступленні трох бельскіх хораў і калектываў: „Васілёчкі”, „Маланка” і „Дзяўчоўчыя ноткі”, дык акажацца, што канцэрт не мог хутка закончыцца. Амфітэатр гудзеў музыкай нават пасля 20 гадзін. „Маланка” па-за праграмнымі чатырмі песнямі (так пастанавілі арганізаторы) захацела заспіваць дадатковую новую „Каля рэчкі я хадзіла”. І яе выкананне прыйшло вельмі паспіхова. Аднак фурор выклікалі „Лявоны” і „Прымакі”. Прыгожыя песні ды моцныя меладычныя гукі апошняга эстраднага гурту настроілі моладзь да танцаў. Ды і надвор’е было ўжо халаднаватое. „Лявоны” ў дадатак праспівалі бельскай ажыўленай публіцы „Многае лета”. Тады іх адпусцілі са сцэны. „Прымакі” гралі і співалі далей. Канцэрт крыйху зацягнуўся. Але ж прыйшла пара развітца.

Тэкст і фота Янкі ЦЕЛУШЭЦКАГА

На сцэне „Збучанкі” са Збучы.

Пробівае імглу Руско

Барыс Руско нарадзіўся ў Белавежы. Тут пражыў дзяцінства і юнацтва. Пасля была Варшава. І зноў Пушча. У сапраўднасці з Пушчай ніколі не расставаўся. Пачаў пісаць дваццаць гадоў таму, дэбютаваць адважыўся пад канец 1992 года. Як сцвярджае Георгій Валкавыцкі, рэдактар чацвёртага зборніка лірыкі* (першага на беларускай мове) Барыса Руско, на літаратурнай старонцы ў „Ніве” паказаўся тады новы аўтар з укшталтаваным паэтычным поглядам, яго вершы выпраменявалі з сябе незвычайнью эмацыйнальную і моўную свежасць. У новым зборніку аўтар, прасейваючы лірычную імглу, на свято дабывае толькі адну тэму — любоў: да адвечнай Пушчы, да радзіннага дома і малой айчыны. Няма ў тым вобразе таннай слязлівасці і чулівага захаплення, як заўважае рэдактар, сам прачулы на такое. Ёсьць тутnota одуму над прамінаннем, радаснае захапленне і разумнае адбранне свету.

Барыс Руско расслойвае тое, што ёсьць — яно і было. Паэт сузірае быццё, і адкрываеца Вока, тады, калі ён дасягае магчымасць адчуць свою існасць, боскую субстанцыю тварэння. Калі прасеецца, расслоіцца імгла, аспляпляльна зірне сонца. І тое тады бачна, і тое. І так яно стаеца. А калі гэта бачыцца? Ці тады, калі дасягнеш таго ўзросту, калі за табой веды, жыщё, усё тое, што бачыў, чуў, сніў? *Прагну ведаў... каб смялей глянуць праўдзе ў вочы?* Калі мо бачыў усё ў раптоўным абсягу? А, можа, тады ты быў дзіцём, быў сапраўдным пазатам, калі **хвіліна існавала**, а час тварэння быў часам быцця? Гэта я, *паўвеку таму?* Заглянуць праз адчынену дзвёры на той бок, *дакрануцца да жывога*, даведацца, ці лёгка чалавекам быць. Убачыць *твар прамінання* — калі? — калі ў самога цябе твар прасеяны маршчынамі? Адважна злавіць слова, кінуць *на панеру* — *ценъ праўды вечнай*. Ці тая свядомасць прыходзіць, усё ж, з узростам чалавека? Ці зразумець мусім структуру бачнага і нябачнага, каб стаць тым, хто **пера-кажа** самае існае? І не філософам быць, не маралізатарам, а паэтам. У слова яшчэ больш існае ўбраць існае? Ці слова будзе? А мо руйнуе тую няўлюённую, невымоўную ў словы існасць. Хоць слова на пачатку было. Усё мастацтва, яго розныя формы, якраз пераадольванне немагчымасці ўлавіць ту ю існасць. Паэзія, музыка, жывапіс, тэатр, фільм, фатаграфія...

Забава на яць

4 жніўня г.г. у Чаромсе праходзілі III Польска-ўкраінскія музычныя сустэрэны. Арганізатарамі мерапрыемства былі Саюз украінцаў Падляшша і Чаромхайскі ГОК. Гасцей віталі войт гміны Міхал Врублеўскі і Іван Кірызюк з СУП.

Войт у час прывітання зарэкамендаваў кандыдатаў у паслы ад СЛД: Ежы Сірака з Гайнайкі і Яўгена Чыквіна з Беластока і падкрэсліў іх заслугі для Чаромхайскай гміны. Ежы Сірак, як на меснік павятовага старасты, дапамагае пры пераговорах з дзяржавай чыгункай наконт утрымання лініі Чаромха — Беласток, а Яўген Чыквін паставіў семсцот кніжак у мясцовую школу.

У мастацкай частцы выступілі: жа-

ўць творы з памежжа ўсіх мастацтваў. Паэзія — панящце, гук, асацыятыўнасць... А, можа, праўда!

Паэт Барыс Руско як быццам праўдамоўна, амаль навукова, па-інжынерску, мерыць той свет сваім „рэштам” (бо як жа змераеш, прасееш імглу?). Не туманныя адкрыцці, не імглістыя неакрэсленыя абрэсы, а кропля за кропляй — самую існасць адцэджвае. Хто скажа, гэта не паэзія, а задача філасофіі ды іншых навук? Не дарам жа Барыс Руско — вучоны, „сціслы”, інжынер. Ён разбіраецца і ў мікрапаці, як і ў макракосмасе. І, здаецца, вандраваць ён здольны і ў космасе сваёй душы. Гэта адных, паэтай і непаэтай, паражает страхам, лякам, пачуццем загубленасці і бездапаможнасці, іншым дае адчуць волю, моц, адказнасць, веру ў прауду і гармонію. У сусвеце, і ў прыродзе, і ў сабе.

Усё ёсьць тут метафарай. Каб усё раскрыць, патрэбна ведаць больш, бывае, што больш і ад пачуцця ды ведаў звычайнага чытача паэзіі. Але ці ёсьць звычайны чытач, які бярэ ў рукі паэтычную кнігу (да таго на беларускай мове)? Не з прычыны прафесійнага прымусу, як крытык, студэнт філалогіі, філолаг, рэдактар, настаўнік ці нават іншы паэт? Але, як на дзіве, сярод паэтай таксама рэдка знойдзеш чытача чужых тэкстаў, прынамсі чытацкі адсотак сярод іх, паэтай, не будзе большы чым сярод звычайных чытачоў. Калі вы ўзялі ў руку паэтычную кнігу, гэта ўжо не ёсьць спрэвай паспалітай. А вершы Барыса Руско не ёсьць літаратура лёгкая. Няма тут шматслоўнасці, квяцістасці, феерверкай параўнанняў, гульні словам для самое гульні. Гэта як быццам доўга вымольванае і сузіранае канстатаванне праўды, праўды, праўды. А праўда — і каравая, і непрыкращаная. Голая. Амаль без скury, якая хавае і аховае. Белая косць, шкілет аб'едзены мурашамі з непатрэбнага ўжо мяса. Ды не мёртвы касцяк. Няма мёртвага на жывой планеце Гай — і камень, і паветра, і расліна, і істота, і агонь вечны ў яе ядры, і кавалачак малой айчыны на яе паверхні — усё дыхае, пульсуе, яднаеца і раз'ядноўваеца, і, папраўдзе, не памірае. А хто мае гэта адчуць як не паэт, наукоўц, філософ-інжынер — разумны элемент тае структуры.

Міра Лукша

* Барыс Руско, *Прасейванне імглы*, Праграмная рада тыднёвіка „Ніва”, Беласток 2001.

ночая група з Чаромхі-Вёскі і калектывы: „Ранок” і „Яр” з Бельска-Падляшскага, „Гілочка” і „Чарамышына” (мясцовых), „Горына” з Ольштына, „Хутір” з Гданьска і два гурты з Украіны — „Вэсэлі музыкі” з Кіева і „Карпацкі музыкі” з Даліны.

Фальклорны рэпертуар быў вядомы чаромхайскай публіцы, а песня „Неј, со-ко-лы” з кінафільма „Агнём і мячом” — выклікала бурныя воплескі. Слава ўсім, хто прыносіць у Чаромху радасць і вяселле. А гэтага на імпрэзе было хоць адбяўляй. Увечары чаромшане гулялі на фолькавай забаве (на пляцоўцы перад ГОКам). І каб не тое, што пад канец пайшоў праліўны даждж, забава ўдалася ба на яць.

Уладзімір СІДАРУК

Незайздросны лёс уцекача

Па першым канале расейскага тэлебачання (OPT), што транслиоўца на ўесь аштар былога СССР, ужо колькі гадоў запар круцяць рэкламны кліп, які не мае ніякага дачынення да бізнесу. Змяняючы адно другое нагадваюцца імёны — Фрэйд, Кісінджэр, Нурэеў... Такіх розных аўтадаў ажноўвае адно — усе яны калісці былі ўцекачамі. Сэнс таго кліпу не надта адмысловы — з увагай і спачуваннем стаўцеся да ўцекачоў. Можа хтось з іх будучая слава для новай Радзімы. На жаль, чыноўніцтва Польшчы, чыя дзеянасьць звязана з вымушанымі эмігрантамі, кліп гэты не бачыць. Іншы можа заўважыць, што ўцекачоў, вандруючых па свеце ці не мільёны, а сусветна вядомыі з іх становішча аздзінкі. Усё гэта так, але ж хіба гэта змяншае чалавечую годнасць шукаючых прытулку?

Беластоцкі лагер для ўцекачоў, што размясціўся ў гатэлі „Іга” існуе амаль што год. Час ад часу ў мясцовых мас-медыях з'яўляецца інфармацыя аб ім. Але пра сапраўданне жыццё жыхароў асяродка беласточане амаль што нічога не ведаюць. Звычайна інфармацыя з'яўляецца з нагоды якой-небудзь акцыі пратэсту. Да-рэчы, тая інфармацыя, асабліва паданая згодна з меркаваннямі адміністрацыі лагера, адлюстроўвае пазіцыю толькі аднаго боку — чыноўніцтва. Для поўнага, не фасетачна-ангажаванага малюнка варты было б паслу-хаць меркаванні і другога боку.

Чаму для асяродка абрали менавіта гатэль „Іга” — пытанне асобнае. Прыйнамсі яго назва для рускамоўнага асяроддзя гатэлю гучыць не вельмі адназначна. Злыя языкі сцвярджаюць, што за такую ласку трэба даць дужы хабар. Но гатэль пад лагер — гэта гарантаваная стопрацэнтная запоўненасць нумароў, а, значыць, і гарантаваны прыбыток. Нешта накшталт дзяржаказу для прадпрыемства, свайго роду абарона ад банкротства. Зрэшты, называюць гэты будынак гатэлем — абражают прыгожае слова. Доўгія, вузкія і цёмныя калідоры, адзін туалет на паверх і неабмежаваная ўлада працаўнікоў — ад прыбіральшчыцы да дырэктора. Зусім як у Някрасава: „Кого хочу — помилую, кого хочу — казню”. Стомленыя вайною, палітычнымі рэпрэсіямі людзі, большасць якіх прыехала з радзінамі, вымушаны зносяць абразы і пагрозы, стаўленне да сябе, як да людзей невядома якога сорту. І павінны маўчаць

на лямант якой-небудзь дваццацігадовай історыі, бо сёння ў яе кепскі настрой. А пасправуй штось сказаць у сваю абарону і не выключана, што можаш апынуцца на вуліцы.

Аўтара гэтых нататкаў, якому здарылася пажыць у трох лагерах, заўсёды цікавіла адно пытанне: чаму так нераўнамерна фінансуюцца асяродкі? У Беластоцкім, напрыклад, у большасці пакойчыкаў старыя, нярэдка паламаныя ложкі і канапы. Ці не са сметніка іх прывезлі? Уцекачы прыкра жартуюць — на гэтым ложку ўжо не адзін чалавек памёр — столькі яму гадоў. Драныя коўдры і падушкі з тырочай з прарэхай бруднай ватай да-паўняюць малюнак. Усялякія просьбы замяніць коўдру ці крэсла з хістаючыміся ножкамі — адхіляюцца.

Асобная гаворка пра медычнае абслугоўванне. Лекар, якія прыходзіць

на дзве-тры гадзіны два разы на тыдзень, не асабліва абцяжарвае сябе ўважлівым стаўленнем да паціентаў.

— У цябе вуха баліць? Нічога, хутка пройдзе. — Ну і што з таго, што маеш кулю ў лёгкіх? Жыё да гэтага часу з ёй, будзеш жыць і далей. Для трох дзяцей з асяродка пасля такога лячэння прыйшлося вызываць хуткую дапамогу. Аднаго нават забралі на рэанімацыю. Лекары ў шпіталі, слухаючы як і чым лячыла дзяцей гэтая, з дазволу сказаць лекар, толькі збянятэжана ківалі галовамі. Дзякую Богу, пакуль ніхто не памёр.

З месяц таму ўцекачы з Чачні сілкуючыся ў сталоўцы нечакана знайшли ў кашы чарвякоў. И нічога! Нягледзячы на пратэсты, трохдзённую галадоўку ўсяго лагера — а гэта каля 200 чалавек — ніякіх мер не прынялі. Нават авбінавацілі саміх ўцекачоў, нібы тыя дзесці гадавалі гэтых самых чарвякоў, а потым паклалі сабе ў ежу!

На ўсе ўзбурэнні лагернае чыноўніцтва мае адзін адказ — будзьце ўдзячны, што мы прынялі вас, кормім, далі дах. Вядома, ўцекачы ўдзячны, удзячны Польшчы за прытулак. Але чаму чыноўнік, нібыта Людвік XIV, атаясамлівае сябе з дзяржавай? Мяркую, што гэтыя самыя чыноўнікі ў сваю чаргу павінны падзякаваць ўцекачам за тое, што маюць працу. Думаеца, што павінен быць свайго роду сімбіёз — мы для вас і вы для нас. На жаль, гэтага няма. Таму ўсе ўцекачы як манны нябеснай чакаюць статуса. Статус — гэта... Але аб статусе іншым разам.

Віктар Шанькоў

Хрышчэнне дарослых

19 жніўня ў прыходзе пяцідзесятнікаў у Дубічах-Царкоўных адбылася вялікая хрысціянская ўрачыстасць — акт хрышчэння дарослых; мерапрыемства адбылося на вадасховішчы Бахматы. Прыйхала туды мноства народу, пераважна сем'і згаданых пяцідзесятнікаў-баптыстаў, былі таксама іегавісты, суботнікі, праваслаўныя, католікі... Напэўна былі там таксама і такія, якія з'яўліся дзеля цікавасці ці сенсацыі. Але гэта вельмі добра, бо верым у аднаго магутнага Бога, Ягона Гына Ісуса Хрыста і Святога Духа і гэтая Тройца яднае нас у адну сям'ю. На ўзвышанасці над возерам гарэў лозунг: „О, зямля, зямля, зямля! слухай слова Гасподняе” (Іер. 22, 29). Быў хор пяцідзесятнікаў з Мінска, які на сам пачатак праспявай некалькі песень на рускай і польскай мовах. З краткімі прамовамі пра мэту хрышчэн-

ня выступілі да ўсіх прысутных мясцовыя пастыры. Пасля гарачую пропаведзь сказаў акружны прэсвітэр Зыгмунт Маеўскі са Шчытна, а затым адправіў у вадзе нашага возера акт хрышчэння дзевяці асоб — чатырох жанчын і пяці мужчын; большасць іх з Гайнаўкі. На двары было горача і пагода спрыяла думцы, што зямля слухае слова Гасподняе. Пасля акту хрышчэння ўсе прысутныя былі запрошаны ў царкву пяцідзесятнікаў у Дубічах-Царкоўных. Там, пад адкрытым небам, з пропаведзяй выступілі і госці, і мясцовыя прарапаведнікі. Спявалі хор з Мінска, гучалі беларускія хрысціянскія песні. Пасля адбылося хлебапераламленне і прычасць новых хрысціян-пяцідзесятнікаў ды ўсіх вернікаў іх царквы. На заканчэнне быў смачны абед усім.

Мікалай Панфлюк

На добры ўспамін маладым

Калі мне сказаў, што Грыша Рошчанка са Ставішчай арганізаваў музей у сваёй хаце, дык я пажадаў наведаць аднакласніка (з Грышам у Чаромхайскай сямігодцы вучыліся). За першым разам не пашанцавала.

— У Плоцк пaeхаў, — гаварыў Янка, брат калегі. — Летам зноў прыедзе...

Карыстаючыся ветлівасцю Грышавай сястры (яна хату адчыніла ды экспанаты паказала), я змог паглядзець сабранае: сельскагаспадарчыя і ткацкія прылады, халодная зброя, настенная гадзіннікі, патэфон з наборам пласцінак, сядло царскага конніка, драўляная бочка, выкалупаная з пnia (без клёпак), самавар ды прас на вугаль, іконы і абразы, і шмат іншай даўніны.

Чарговы раз заехаў я ў Ставішчы ў нядзелью 12 жніўня. Пашанцавала сустэрэцца з гаспадаром.

— Адкуль у цябе думка, каб арганізаваць у хаце скансэн? — пытаю, прысёўшыся на старым куфры.

— Калі памёр дзядуля, ды ягона хата пачала пуставаць, — пачаў Грыша. — Я тады ў насычальні жыў. Па рэдзё пачуў, што ў Плоцкую петрахімію работнікі патрабуюць. Высокія зарплаты ды за год кватэрну абяцаюць. Рызыкнуў. У 1968 годзе з сям'ёю пакінуў Чаромху. У Плоцку пенсіі дачакаўся і пяць гадоў таму на заслужаны адпачынак пайшоў.

Калі не было чым заняцца, дзядуле-ву хатку ўспомніў. Тады і з'явілася думка заняцца зборкай старых рэчаў — дзе-цяям на добры ўспамін няхай застануцца. Падумаў аў старых прадметах, якія на гарышчы перакідваліся. Затым з суседзямі пагаварыў і з іх дапамогай на-

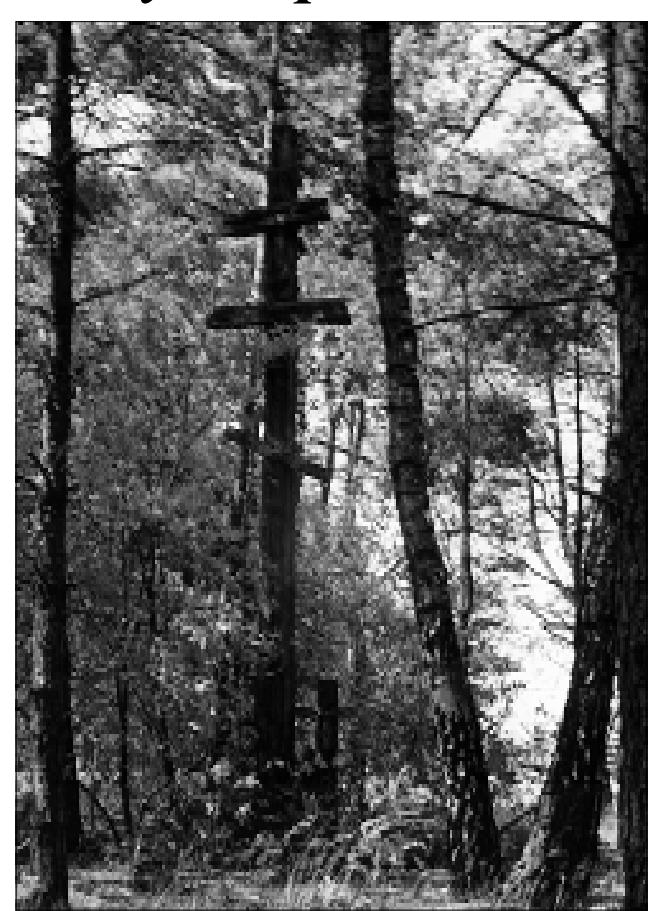
збиралася поўная хата. Большыя прадметы: манеж, санкі шыткі, частку воза — змясціў я калі хаты. Тады акуратны рамонт дома зрабіў. Зараз кухня займуся, — тлумачыць Рыгор Рошчанка, пенсінер Плоцкай петрахіміі, ставішчанскі аматар даўніны.

Уладзімір СІДАРУК
Фота аўтара

Старыя могілкі ў Шарнях

Недзэ пяцьдзесят метраў ад вуліцы ў Шарнях, за вёскай, захоўваюцца старыя, абведзеныя ровамі могілкі, на якіх хавалі калісці мясцовых пакойнікаў. Але настай такі час, як сказаў міне жыхар Шарнёў Кірыла Рыдз, калі шарнянскія могілкі закрылі, а мясцовых пакойнікаў вазілі хаваць у Орлю. Пасля ў Шарнях заклалі новыя могілкі, але ніхто не хацеў на іх першым хаваць сваіх сямейнікаў. Толькі як памёр бязродны, які не меў сям'і, яго першым пахавалі на новых могілках, а за ім сталі ўжо хаваць ўсіх наступных шарнянскіх пакойнікаў. Сёння на старых шарнянскіх могілках стаяць яшчэ трэх трухлявых драўляных крыжы; два з іх бачым на здымку.

Аляксандр ВЯРБІЦКІ
Фота аўтара

У школу ў пасталах хадзілі

Расказвае Андрэй НІКАНЮК, 83-гадовы жыхар Арэшкава, Гайнаўскай гміны.

У школу паступіў я ў 8 гадоў. Вучыўся ў Арэшкаве. Маім настаўнікамі былі Ян Завора і Казімеж Чахоўскі. Навука працягвалася чатыры гады, а навучанне праходзіла на польскай мове. У адным класе вучылася каля дваццаці вучняў. Заняткі ў старэйшых класах III-IV пачыналіся з 8-ай гадзіны раніцы і працягваліся да абеду. Пасля дваццаці падходзілі малодшыя дзеткі (класы I-II). Падручнікі чатыры гады не мяняліся. Дазваляла гэта малодшым адкупляць у наступных класах ад старэйшых калег. Была звычка карыстацца сваімі кніжкамі. Калі бацькі не змаглі самі абяспечыць дзяцей, дык настаўнікі заўзвалі падручнікі ў школу. Цэны не надта былі высокімі.

Абуткам на штодзень лічыліся пасталы з лыка. Дзеткі бацайшых бацькоў, хлопцы хадзілі ў ботах, а дзяўчата ў чаравічках. Кожны гаспадар умеў зрабіць пасталы і такім чынам забяспечваў сям'ю абуткам.

Тадыні ўрад Пілсудскага і Масціцкага карыстаўся шматлікімі крэдытамі ў Англіі. За лік крэдытаў аддавалі англійскім фірмам лес. Многія наймаліся на работу. У лясных кварталах узіклі пасёлкі рабочых: Гданьск і Бельведэр. Яны мяжавалі з сабою. Пражывала там па некалькі дзесятак асоб (каля дваццаці). За Бельведэрам наглядаў лоўчы Клімюк з Аляксеюкоў.

Я пачынаў працу ў фірме ва ўзросце дваццаці гадоў. Хадзіў на працу з дваорадным братам Максімам Баравіком. За адзін сезон зарабілі мы 50 зл. Мы займаліся падрыхтоўкай „папяроў-

кі” (назначанай даўжыні і таўшчыні палена) і ачышчалі яе з кары.

Бацькі гаспадарылі на дваццаці гектарах. Мелі каня, дзве каровы, пару вепручкоў і нямнога курэй. Жылі ў двухпакаёвой хаце. У кухні стаяла глыняная руская печка, пасярэдзіне стол, а пры баку лава для сядзення. У мяне былі старэйшыя брат Васіль і сястра Наталька. Мы з сястрой і матуляй спалі ў пакой, а бацька з братам Васілем на кухні. Наштодзень варылі страву. У полье бралі вараную бульбу (таяканіцу), хлеб і кісле малако. Перад жнівам палі абыходзілі з хрэсным ходам. Зранку ў Дубінах правілася богаслужба, а затым ішлі разам са святаром навокал палёў. Насупраць кожнага участка спыняліся і маліліся за добры ўраджай і здароўе гаспадара. Жалі сярпом і каюю. Малацілі цэпам. Кароў пасвіў пастух. Збіраў чараду да трыццаці кароў і пас іх у лесе. За гэта плацілі яму ад каровы два пуды бульбы і столькі ж жыта. У нас пераважна пасвіў Петручук са Старога Беразова, а ягоны брат — у суседніх з Арэшкавам вёсках.

Збожжа малолі ў жорнах. Быў у вёсцы і ветраны млын у Аверчука. Але там у асноўным пытлявалі пшаніцу пад свята на пірог.

Людзі жылі дружна. Не сварыліся. Моладзь збіралася на пакудзелі. У асноўным у Піліпаўку, у час посту. Зававы арганізувалі па хатах, найчасцей у нашым доме. Нашым музыкантам лічыўся Мяфодзій Авярчук, сын млынара. Іграў ён на гармоніку. У час пепрапынку адзін з нашых хлопцаў ішоў і мы яму ўкідалі ў шапку па 10-20 грошаў. Збіралася не больш за дваццаць асоб са сваёй вёскі. Чужия не прыходзілі. Музыканту за вечар абыходзілася 2-3 зл. Гэтыя гроши прызначаў ён на папяросы.

Маладыя жаніліся па сваёй волі. Найчасцей бралі сваіх дзяўчын. На пачастунак варылі мяса. Ставілі на стол у адным гаршчоку, кожны браў рукамі па кусочку. Гарэлку ставілі па бутэльцы на стол. Калі выпілі адну, дык ставілі другую. У царкву хадзілі ў Дубіны. То, што сказаў святар на пропаведзі, лічылася абвязкам для выканання. На вяселле прасілі святоўкі і калег. Гарэлка каштавала 2 зл. за бутэльку, а калі хтосьці браў больш пад вяселле, дык яму крамар даваў скідку ў дваццаць грошаў на бутэльцы. У Арэшкаве была прадуктовая крама. Уладальнікам яе і працаўцом быў Емяльян Баравік. Манапольная крама змяшчалася ў Гайнайцы. Дазвол на манапольку атрымоўвалася аўтарытэтная асoba, напрыклад адстаўны афіцэр.

Адзенне шылі з саматканага матэрыялу. Ткалі яго на кроснах. Туфляў не было. Хадзілі ў ботах.

Поле апрацоўвалі ў трох частках. Адзін кусочак прызначалі пад жыта, другі пад ярыну, а трэці заставаўся як няўгоддзе. Калі збіралі жыта, дык у наступным годзе засявалі тое поле, дзе была ярына, а па жыце заставаўся няўгоддзе і прызначалася як паша для авечак.

Я спадабаў дзяўчыну з пушчанскай вёскі Тэраміскі. Оля называлася. Вяселле згулялі мы ў 1939 годзе. Нажылі чацвярых дзетак. Адно памерла. Затым і жанаты сын пакінуў нас, адышоў з гэтага свету. Зараз жывем з жонкай на калёні Падтраствынец. Да чакаліся двух унукаў і ўнучкі. Дзеткі нас не забываюць і два разы ў год прыязджаюць на канікулы. А мы рады ім і здароўю, якое пакуль нам служыць.

Запісаў Уладзімір Сідарук

Пralі ў рэчы

Расказвае Сямён ЛІТВІНЮК з Баравікоў, народжаны ў 1926 годзе.

Пры санаціі бедна жылі. Воз жалезны быў і конік — скура і косці. Адна карова была. Не было чым карміць, навозаў не было. Крыху авечак трymалі — на воўну. І лён, і каноплі сяялі. Трымалі ящэ курой і гусей. Траву гусям на полі рвалі, бо на панадворку траву куры выграбалі. А малым гусянятам, каб надта не крычалі, макавае лісце давалі, то яны пасля таго наркотыку паўдня спалі як нежывыя.

Курэй картофлямі кармілі. Усе куры квакталі. Квактуху, каб не квакала, накрывалі вядром або балеяй і трymалі без ежы тры-чатыры дні і квактанне адходзіла. Таксама і ў ваду мачылі, каб не ішла на гняздо. Яйкі насылі на продаж жыдам у Мілейчычы — сем кіламетраў. І пейніка, і курачку, і масла, і смятану насылі прадаваць.

Свіней па дзве-тры трymалі. Год часу параза бегае, бо мала кармілі. Бываля, ідзе за клуню аправацца, а свіння ўжо пад цябе лезе, падбірае. А для продажу свінню трэба было ўпасці, каб добра выглядала. Параза і свіней вазілі на рынак у Кляшчэлі. Вязалі ногі і на фурманку клалі. Часам ногі выкручваліся, то такую свінню прыходзілася за паўцэнты аддаваць. Свіней не важылі, ацнівалі па выглядзе і таргаваліся.

Свіней кармілі картофлямі і параза паловай. Палова была з жыта, грэчку і сырадэлі. Грэчку малацілі цапамі, а сырадэлю траслі, а пасля крыху цэпамі стукнулі. Грэчку малацілі адразу, а жы-

та малацілі нават да Пасхі. Лубін, калі не месціўся ў клуні, трymалі ў стагах. Вясною, калі сонца прыгрывала, струкі лубіну рассыхаліся і зерне само выскаквала. Лубін трymалі толькі пад сеў. Сеялі навесну і, як стручкі маленькія былі, прыворвалі пад жыту. Пасля некалькіх тыдняў сяялі на tym месцы жыту.

Кароў кармілі сечкай з картошкай. Сена не было. Уся салома на сечку ішла. Кароў падсцілалі шыкотам з лесу. У хляве мокра не было, бо мала кармілі, то і мала гною было. І на поле не было што вывозіць.

Агароды закладалі, дзе ніжэй было. Садзілі буракі, моркву, цыбулю, сяялі мак, каноплі, на лепшым полі сяялі лён.

Поле было вельмі каштоўнае. Калі дзеўка магла ўзяць у пасаг кавалак полья, то і крывая, і сляпая добрая была. Быў у нас буднік, стройны і прыгожы, дык ён з кульгаваю без нагі ажаніўся, бо ёй загонец поля ў пасаг далі.

Поле было ў дваццаці-трыццаці кавалках. Камасацыі не праводзілі, бо трэба было за яе плаціць, а грошай не было. Скамасавалі зямлю ў нашай вёсцы толькі ў сямідзесятъя гады.

Збожжа трymалі ў свіронку. Жыта трymалі, авёс, грэчку. Пшаніцы не сяялі, бо зямля слабая. Збожжа трymалі ў мяшках, засекі мала хто меў. Малоць вазілі ў млыны: у Мілейчычы, Кляшчэлі, Нурэц. Малолі жыту і грэчку, а муку пасля змешвалі, бо сама жытнія ляпілася да рук.

Картошку трymалі ў ямках, пераважна на панадворку, а калі панадворак нізка быў, то трymалі ў лесе, вышэй; часам з лесу бульбу кралі. Ямы прыкрывалі саломаю, а наверх клалі шыкот.

У рэчы рыба невялікая была, не-калькі чалавек умела лавіць. Былі ракі іх часта сабе варылі.

Збіралі грыбы: баравікі, зялёнакі, маслянікі. Грыбы найчасцей сушылі на зіму. Крыху прадавалі жыдам і ў Нурэц дзесяць кіламетраў канём вазілі. Ягад не было, бо сухая, пясаная глеба ў лесе.

Хаты ўсялякія былі. Найчасцей грубка-сіяноўка пасярэдзіне стаяла. Сцены бялілі глінкаю. Знадворку на зіму хату шыкотам абкладалі. Вокны былі маленькія, каб холад не ішоў; не ўсе мелі падвойныя.

Панадворок пераважна негароджаны былі. Стаялі на іх клуня, хлеў, свіронак. Пасярэдзіне клуні гліняны ток быў. Гліна была свая, пасярод пяски знаходзілася. Хлеў як у каго быў: і на шэсць штук, і на дзве. У хляве трymалі каня, карову, свіні, авечак. Перагароджвалі жэрдкай. Курэй трymалі ў курніку, прыстаўленым да хлява, або на гарышчы.

Ваўкі былі, пераважна авечак атакавалі, але калі не было маладняка, то і на карову кідаліся. Пасля на аблагах у полі. За аблог, на якім паслі, нават калі яго хто многа меў, не плацілі. Некаторыя самыя паслі, але большасць гаспадароў наймала пастуха. Пастухам плацілі жытам. Калі згадзілі на цэлы год — ад Благавешчання да Міхайла — давалі сорак, а як больш быдла было, то і сорак пяць пудоў жыту і столькі ж картошкі. Ад кожнай скакіні па дзесяць пятнаццаць кілаграмаў, збіраў восеню. І пастуха кармілі — колькі кароў, столькі дзён. Рана ёў у гаспадара снеданне, на дзень давалі яму ў торбачку бутэльку малака, пару яек і кусок хлеба, а вечарам давалі вячэрку.

Студняю карысталіся пяць-шэсць сем'яў. Капалі пры вуліцы, дзе задумалі — усюды вада на адным узроўні была. Раскопвалі шырокую яму, клалі зруб з дзеравяных балікаў, як будынак, а пасля абыспалі пяском. Ваду найчасцей чэрпалаў коваратам. Вядро было дзэравянае, з сасны.

Вёдры рабілі ў вёсцы, таксама бочкі і капанечкі для цеста. Абручы для бочак куплялі або вязалі з дроту. Дрот куплялі ў жыда, або камбінавалі пры чыгунцы. Прыйгунцы тэлефоны былі, пачтовыя і чыгуначныя і як работнік на стаўбах драты мяняў, то з ім дагаворваліся.

Пralі ў рэчы — прачом пастухаўці і ўсё; паразкоў ніхто не ведаў. А зімою неяк у хаце прalі. На кожным балота аж ламалася. Мыліся ў вёдрах. Недалёка рэчка Нурчык была, то летам у ёй купаліся. Рвалі лісце, што пенілася. Бывала і мыла, рабое, шматнік з Высокага вазіў. А найчасцей бегаеш басанож па балоце і так у пасцель ляжаш. Засохне балота на нагах, палопае, баліць.

П'яукі чаплялі, як ногі балелі. А калі хто што зламаў, то да кастаправа, та-кога, што панімаўся, ехалі. Ён дошчакі даваў і хусткаю абызваваў. Ад прастуды банкікі ставілі і ліпаў цвет парылі; раней многа ліпавага цвету рвалі. Ад жывата мяту парылі. І замаўлялі. У Рагачах адзін чалавек замаўляў, і на калёні Пайлова Заянчкоўская была. Рану прымывалі і лісце падарожніка або крываунік прыкладалі. У лекараў не было як лячыцца, бо за адзін толькі візіт трэба было заплаціць не менш, як два злоты. І чалавек як жыў, то жыў, а як памёр, то памёр.

Запісаў Аляксандар Вярбицкі

Добры ўрач

Размова з добрым чалавекам уносіць радасць у душу, уздымае думкі, дазваляе больш бадзёра заглянуць у будучыню. А журналісты павінны да такіх людзей трапляць — і знаёміць з імі чытачоў. Запропанаваў стары карэспандэнт журналисты, каб апісала ягона галегу, лекара, выдатнага чалавека, знакамітага хірурга, аўтарытэтную асобу. Беззаганна грамадзяніна, сына, мужа, бацьку... Прыбыла яна ў той павятовы горад, пазамаўляла... Успомніла... Размова была кампетэнтная — кожны гаварыў, як заўсёды, пра сваё ды супольнае. Вядома, ніводзін журналіст звычайна не асабліва разбіраецца ў лекарскай прафесіі, хіба што сам ён медык. Но крыйху больш у медычных справах арыентавалася тая журналістка, чым звычайны „з'ядач хлеба”. Але абое іх цікавілі людзі, якіх доктар лечыць у бальніцы. Добра лечыць. Хто мае ўстаць на ногі, той устане, як дасць Бог. Як каму пісана... І успомнілася журналісты, як вось дзевяць гадоў таму прывезлі яе на начное дзяжурства да гэтага пана доктара. Яшчэ была прытомная — працьтала на нагруднай табліцы імя і прозвішча лекара. Тады ён тут не быў кіраўніком. Кінуў стомленым ды разаспаным вокам на дзяўчыну ў мокрай кашулі (чүцілі яе пасля выпадку, абліваючы вадой — упала з-пад страхі новае стадолы на бетонны ток). Штосьці тлумачылі лекару тая, хто яе прывёз: узлазіла была па драбіне на старану, сена з-пад ног ёй выпаўзла, хацела схапіць за бэльку, дык праляцела над ёй... А на таку — пару саломінак, воз, барана... Прзыямлілася, чархнуўшы бокам патыліцы за гняянку, абдерзла скuru на вуху... Здаецца, цэлая...

Доктар загадаў пацярпелую пакласці на ложак-каляску, што стаяла ў прыёмнай ізбе. І пайшоў адпачываць. Дзяўчына страйціла прытомнасць. Раніцай прачнулася, акасцянялася (мокрая блузка высахла за ноч). Новая змена, што прыйшла на працу ў шпіталь, не ведала, адкуль узялася пацярпелая ў пачакальні. Загадалі ёй злазіць з ложка. Не здолела. Балелі рэбры, пазваночнік, галаву разносиў гул. Не-як удалося ёй, бокам, перавярнуцца на жывот, спаўзіці на падлогу. Трываючыся за сцяну пасунулася ў туалет. Папрасіла, каб зноў яе паклалі на той возік, ды ён ужо быў заняты.

— Czego pani chce? Skąd się pani tu wzięła? — злавалася медсястра. — Nic pani nie zaordynowano!

— Мне рэнтген трэба будзе, — енкнула журналістка. — Здымак галавы і рэбра. Баліць, мо паламала што... Я упала са стадолы...

— Калі б упала, дык забілася б! А калі б была паламана, дык не ўсталася б! — рассудзіла медсястра. — Чалавека ад здымкаў яшчэ няма. Сядай во на крэсла.

— Што табе прасветліць? — запытаў-

ся праз паўгадзіны мужчына ў халаце. — Галаву і спіну? Ну, добра, што з табою зрабіць трэба.

У той час прыйшлі ў шпіталь знаёмыя журналісткі, сталі шукаць яе па палатах. Там дома ўжо амаль яе не адпявалі... Здзіўленыя, знайшлі сяброўку скурчаную на крэсле, з непрытомнымі вачымі, уздрыгвающую ад рвоты.

— Wszystko masz całe, — махнуў дзяўчыне перад носам рэнтгенолаг. — Możesz jechać do domu.

Калега журналісткі завёў яе на чыгуначны павятовы вакзал. Асабліва на віядуку над пuczam — здавалася, упадзе — хістаўся далягляд. У вагоне сябра падклалі ёй пад пазваночнік куртку. З беластоцкага вакзала паехалі дадому ўжо на таксі. Сябра пакінуў яе дома адну — меў свае спрavy. З таго дня яна больш нічога не памятае. Прачнулася ў залітай ванітамі пасцелі. У яе было сутрасенне мозгу. Раніцай дабралася пешшу ў бальніцу (на суседнюю вуліцу ішла паўгадзіны). „Дзіца, ты бачыши і чуеш?! — крикнула ўсіхваляваная лекарка ў клініцы. — Ты ўвогуле жывеш пасля такога?”

Прайшло дзевяць гадоў. Палову часу з таго пры хадзе (як рэпарцёра ходзіць шмат!) хістаўся ёй вобраз у вачах. З правага боку галавы да гэтай пары ў яе гузак, да якога лепш не дакранацца. Рэбры і пазваночнік баліць пры змене надвор’я. І тыя прабелы ў памяці! Забываючыя прозвішчы, твары, здарэнні. А то ўсё ўваччу стаіць — тая таблічка на грудзях дзяжурнага лекара, абыякавы выраз ягонах вачей і спіна, якая аддаляеца на дзяжурства.

Прыгадала тую гісторыю ў размове з гэтым сапраўдым выдатным лекарам журналістка. З чалавекам несумненна вартым таго, каб успамінаць ягоная большыя і меншыя заслугі. Бо варты ён цёплых слоў — столькі людзей яму ўдзячных за вяртанне да здароўя. „Даўно гэта было?” — перапытала суразмоўца рэдактарку. — „Дзевяць гадоў? Не, нядаўна”. Ніяк не пісаўся той тэкст пра доктара. Пасля напісаўся. Ды не надрукаваўся. Ка-рэспандэнт нецярпіліўца: чаму не даяце яго ў газету? Патлумачыла журналістка, ужо пасівеля, што і як.

— Божа мой, усё ж бывае! — не адставаў калега доктара. — З кожным чалавекам можа здарыцца! Ну, памылкі, так скажаць, ходзіць па людзіах...

Так, але некаторыя памылкі могуць камусці каштаваць усё жыццё. І не таму, што тая справа датычыць якраз яе, рэдактарку, маючы сумленне, не зможа запрапанаваць таго інтэр’ю чытачам. Хоць доктар гэты — сапраўдны добры хірург, наш чалавек. З другога боку — ці ж, праўда, ён не чалавек? І ён можа быць стомлены, і ён мае права на памылкі ў дыягнозе, расцэнцы фактаў!

А, можа, што там адна асоба туды ці сюды ў гэтым пушчанскім павеце!

Лукаш ПРАВАСУД

Будуюць дарогі і водаправод

У гэтым годзе ў Чыжоўскай гміне адрамантавалі шматлікія дарогі, між іншым, у салэцтвах Лянева, Мора, Чыжы, Асоўка, Кленікі, Гукавічы, Шастакова і Збуч.

У салэцтве Мора адрамантавалі кіламетр палявой дарогі. У Ляневе навазілі жвіру на вясковую вуліцу. Асфальтаваны дысанав паклалі на дарозе з Чыжоўкай Асоўкай. Закончылі рамонт гравеек на адрезках: Кленікі — Гукавічы ды Гукавічы — Кожына. Адрамантавалі гравеек з Шастакова

— Новае Беразова. У 2002 годзе на гэтым адrezku дарогі паложаць асфальт. У грамадскім пачыненіе рамантавалі палявіяя дарогі жыхары салэцтваў Збуч і Мора.

Сёлета ў пачатку жніўня пачалі ў Чыжоўскай гміне пабудову водаправода даўжынёй у 6,2 км з пасёлка Слілава ў пасёлак Тынкоўшчына і далей у Сапава. Заканчэнне пабудовы яго прадбачваецца ў кастрычніку г.г.

(яц)

Niva ТЫДНЕВІК
БЕЛАРУСАЙ
У ПОЛЬШЫ

Выдавец: Праграмная рада тыднёвіка „Niva”.

Старшыня: Яўген Міранович.

Адрас рэдакцыі: 15-959 Bialystok 2,
ul. Zamenhofa 27, skr. poczt. 149.

Тэл./факс: (0 85) 743 50 22.

Internet: http://republika.pl/niva_bielastok/

E-mail: niva_bielastok@poczta.onet.pl

Zrealizowano przy pomocy finansowej Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.
Галоўны рэдактар: Віталь Луба.
Сакратар рэдакцыі: Аляксандар Максімюк.
Рэдактар „Зоркі”: Ганна Кандрацюк-Свярбурская.
Публіцысты: Мікола Ваўранюк, Аляксандар Вярбіцкі, Ганна Кандрацюк-Свярбурская, Міраслава Лукша, Аляксей Мароз, Ада Чачуга, Паўліна Шаффран.
Канцылярыя: Галіна Рамашка.

У Бяшчадах

Дзіву даешся, гледзячы на цуды прыроды ў Бяшчадах. І высокія, і стромкія ўзгоркі, горы і горкі, у большасці пакрытыя хвоямі і лістовымі лясамі. Праз Бяшчады праплывае Сан. У 1961-68 гадах на Сане пабудавалі 82-метровую плаціну і гідроэлектрастанцыю. Плаціна запрудзіла раку, у выніку чаго ўзініла штучнае Салінскае возера на паверхні 2 200 гектараў. Сама Саліна з'яўляецца гмінным цэнтрам. На берагах гэтага штучнага вадаёма ў паляйнічых мясцовасцях знаходзяцца адпачынковыя курортныя ўстановы і санаторы.

Асабліва ўражанне робіць выспа Палянчык, якая раскінулася на 34 гектарах лесу. На яе можна дабраца па-ромам. Там знаходзіцца адпачынковы цэнтр, распаложаны ў вельмі атракцыйным месцы. Навокал яго нату-

ральны лес, цішыня, перарываная спечавым птушак. Прыйяджаюць сюды турысты са сваімі палаткамі, некаторыя наймаюць домікі, у якіх ёсць усё: тэлевізор, тэлефон, кухня, туалет. Асабліва ў пятніцу вечарамі паркінг запаўняюцца машынамі. Прыйываюць сюды на два дні жыхары недалёкіх мястэчак на т.зв. уік-энд. Давялося і мне прыехаць на уік-энд з сям'ёй сына, які жыве ў Пярэмышлі. У іх я праываю два тыдні. Тут лодачны і байдарачны цэнтр. Каб належна карыстацца байдаркай, трэба закончыць двухтыднёвія курсы. Вось такія курсы прайшоў наймалодшы мой унук Марк і атрымаў дазвол плаваць на лодцы. І ён нас пакатаў па гэтым возеры і сфатаграфаваў мяне з сынам Юркам.

Міхась Хмялеўскі

Жывёлавод

Валянцін Карпюк з Капітаншчыны — адзін з маладых ды лепшых жывёлаводаў у Нараўчанскае гміне (Гайнайскі павет). Мінае ўжо дзесяты год з таго часу, як ён пераняў гаспадарку ад бацькоў. Мае 23 гектары зямельных угоддзяў. Яму і яго жонцы Алі дапамагае Валянцінаў бацька.

Капітанскі жывёлавод гадуе дзесяць дойных кароў, ялавіцу, бугая ды іншую хатнюю жывёлу. Возіць напераменку з суседам у новаляўкоўскі пункт скупкі 2 850-3 000 літраў мала-ка ў месяц. У мінулым годзе дастаўляў кожны летні дзень па 150 літраў сырадою ў класе „экстра”. Сёлета сабраў з восьмі гектараў мяшанку ячменю, пшаніцы і аўса. У цукровым заводзе ў падбелостоцкіх Лапах купіў тону бурачаных жамерынаў. Прыйараў сёлетніе іржышча і пасяёў кармавую рэпку. У гэтым годзе сабраў шмат адборнага сена ды атавы.

Вопытны земляроб мае прасторны мураваны дом і абору-каройнік, два

трактары, усе падвесныя сельгасмашыны і аўтамабіль „Паланэз”.

На сельскай гаспадарцы працы хоць адбайдзяць. Бацькам улетку шмат дапамагаюць дачка Малгажата (яна заканчвае навуку ў Швейным тэхнікуме ў Міхалове) і сын Вальдэмар (выпускнік міхалоўскага тэхнікума аўтамеханікі). Вельмі важна, калі ёсць падмена. Дый жывеца куды лягчэй.

Тэкст і фота Янкі ЦЕЛУШЭЦКАГА

АБ'ЯВЫ

Прадам кватэру 32 м² у Бельску-Падляшскім.

Тэл. (0 10xx 85) 742 04 14.

towe na terenie woj. podlaskiego i oddziały „Ruch” na terenie całego kraju.

2. Cena prenumeraty na IV kwartał 2001 r. wynosi 19,50 zł.

3. Cena kwartalnej prenumeraty z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 84,00; pocztą lotniczą Europa — 96,00; Ameryka Płn., Pld., Środk., Afryka, Azja, Australia — 120,00.

Wpłaty przyjmują „RUCH” S.A. Oddział Krajowy Dystrybucji Prasy, ul. Towarowa 28,

00-958 Warszawa. Nr konta PBK S.A. XIII Od-

dział Warszawa 11101053-16551-2700-1-67.

4. Prenumeratę można zamówić w redakcji. Cena 1 egz. wraz z wysyłką w kraju wynosi 2,80 zł, a kwartalnie — 36,40 zł; z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 4,10 (kwartalnie — 53,30), pocztą lotniczą: Europa — 4,70 (61,10), Ameryka Płn., Afryka — 5,30 (68,90), Ameryka Płd., Środk., Azja — 5,90 (76,70), Australia — 7,70 (100,00). Wpłaty przyjmuje Rada Programowa Tygodnika „Niwa”, Bialystok, ul. Zamenhofa 27, nr konta PBK S.A., I Oddział Bialystok, 11101154-401150015504.

Ніўка

<http://anekdotov.net/pic/photo/>

О-то-то слоўнік

Нацыяналіст

Нацыяналіст — чалавек, верны сваёй нацый, сваёй Радзіме, свайму народу.

Гэта савецка-імперская пропаганда зрабіла з нацыяналіста нейкае пудзіла, нейкага тэрарыста, бо ён падрываў і без таго рыхлы падмурок імперыі, якая зайнамала як не шасьціну зямное кулі.

Любіць сваю мову й карыстацца ёю — нацыяналіст. Любіць, шануе й ведае сваю гісторыю — нацыяналіст. Хоча жыць у сваёй этна-дзяржаве як вольны чалавек — нацыяналіст.

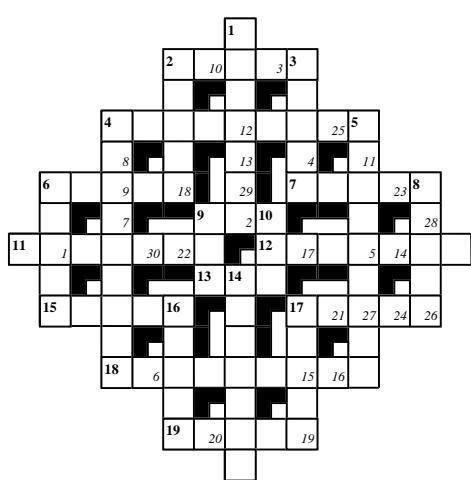
Савецкая пропагандовая машина пекрэсльвала паняцьце *нацыяналіст* на інтэрнацыяналіст. Але інтэрнацыяналіст утвораны ад *нацыяналіста*. Атрымлівалася, што будавалі мост уздоўж ракі.

Савецкія войскі, што падбухторвалі не адну краіну на так званую рэвалюцыю, называліся *войнамі-інтэрнацыяналістамі*.

Пройдзе час, няхай сабе й нямаля, а слову *нацыяналіст* будзе вернутая ягоная першапачатковая шана. *Шчыры нацыяналіст перед сумленнем чыст*.

Рыгор БАРАДУЛІН
(Паводле часопіса «*ARCHE*», 7/2000)

Крыжаванка

Гарызантальна: 2. бразільскі штат з Макапай, 4. форма дзяржаўнай улады, якая ў Еўропе практикуецца ўжо толькі ў Беларусі, 6. мінеральная маса для вырабу керамікі, 7. час адпачынку за звышурочную працу, 9. месца, зарослае дрэвамі, 11. левы прыток Акі, 12. гре-часкі горад на заходзе Пелапанеса, 13. французскі горад над ракой Адур, 15. спецыяліст па міннай справе, 17. за-разная вірусная хвароба з гнойным сыпам на скury, 18. рабочы, які займаецца цюкоўкай, 19. упадзіна, нізіна.

Вертыкальна: 1. мноства матэрыяльных каштоўнасцей, 2. нахільная павер-

хня насыпу, 3. горад на паўночным усходзе Танзаніі, 4. цэнтральная частка старожытнага горада, умацаваная мураванымі сценамі, 5. рэха, 6. напр., „Звычайны презідэнт”, 8. павойная расліна ў трапічных лясах, 9. сістэма форм дзеяслова, якая выражает адносіны дзеяння да рэчаінсці, 10. рыбалоўная сетка, нацягнутая на абруч, 14. вартайнік, 16. югаслаўскі алкагольны напой, 17. пупышка, зрезаная з дрэва для прышчэпкі.

(Ш)

Рашэнне крыжаванкі складаўшы літары з пазначаных курсівам палёў. Сярод чытачоў, якія на працягу месяца дашлоюць у рэдакцыю правільнія рашэнні, будуць разыграны кніжныя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку з 31 нумара

Гарызантальна: пірога, зубраня, Нагпур, вадарод, жмінда, ракако, салоўка, амхара, Конакры, вярста.

Вертыкальна: дзевер, абадок, Гаўрук, Пяндж, рэгбі, грузд, маліна, Неўскі, адажю, армія, Аракс, Осака.

Рашэнне: **Адна бяды міне, другая будзе.**

Кніжныя ўзнагароды высылаем **Вользе Дземяновіч** з Варшавы і **Лукашу Пацэвічу** з Беластока.

Хто я?

Быў адзін чалавек, кажуць, у трух іпастасях. А, можа, нават і чатырма мог бы пахваліцца. Або і болей тых падшыванцаў было ці ёсць. Раз быў мужчынам, кажуць, сталага ўзросту, аж прыгорбленым ад досведу і розуму, ды хадзячым хутка, бо ўсё тое да зямлі так занадта не прыцягвала, прынамсі не больш, чым семдзесят пяць кіло вагі — столькі, колькі ўсё цела з думкамі гэтага сталага сур'ёзнага мужчыны, які, па сутнасці, увесь у думках вясёлых, бо пасля таго жыцця, якое перажыў, смех патрэбны як паветра. Другая іспастась — гэта невялікі мужычок з моцнымі характарами, здаецца, як карацяш такі, з натуры злосны (усе малыя злосныя на вялікіх, якім паміж нагамі трэба лавіраваць, каб цябе не распяталі), увішны, бы ўюн, да таго такі, што ўсюды ўцісненца, ўсё палічыць, ўсё перасе-ператрасе. Трэці, або трэцяя, такая ціхая вада, што там блісне, там завернецца, а плыве сваёю плынню ды нясе ўсё па дарозе куды трэба. Тая трэцяя, што больш маўчиць, а калі гаворыць, ды так тараторыць, што толькі той Вапа разбярэцца, бо толькі ён тараторыць яшчэ шпарчэй. Чацверты быў той, што з'ехаў да блізкіх-далёкіх, і хоць не пісаў у той орган, ўсё, што па-нашаму талкавей хоць пакручасцей напісаны, яму прыпісалі, незалежна ад стылю, ягонага, непараўнаныя-распазнавальнага. Бо, як той казаў, усіх валодаючых нармальнай мовай можна палічыць на пальцах і ўсіх ён ведае ў твар. Пяты (ці добра я лічу?) ад камп'ютэра не адрывае падслепаватых вачэй, і час ад часу, упускаючы сабе злосці як крыві калісі народныя фельчары,

валіць якую сатыру, з якой яд сплывае ўсімі прарэхамі; стыль у яго, як і ён сам, абсолютна непамяркоўны. Яшчэ адзін такі ёсць, хлопец добры, але пішацца яму цяжка, хоць гаворыцца лягчэй; паказваецца часта ў людзях, дык яму розныя чужыя грахі прыпісваюць, таксама як і чужыя тэксты. Амаль ніхто з іх не мог або і не можа напісаць сказа „вязанай мовай”, але просты чытач пра гэта не мусіць ведаць. Галоўнае, што крытыкі ёсць на тое, каб адгадаць, што хто піша. Асабліва ананімы разгадваюцца стагоддзямі. З таго выседжвання чужых тэкстаў крытыкі і аналітыкі хлеб ядуць. Але над тэкстамі сур'ёзнымі, векапомнымі варта нахіліцца, метадычна задумацца, рассакрэціць. А, папрайдзе — на... тое сама!

Я, раз — мужык у трывадзінстве адзіны (цела, інтелект і эмоцыі), два — у трывадзінстве поўны (рост, вага і ўзрост), у трывадзінстве нераз'яднаны, прынамсі вельмі рэдка (думкі, слова і рэха), ды пратэставаць пры такім раз'ядненні мяне на вядомыя мне і вам асобы не буду. Спачатку пакрыўдзіўся: як то так, пане галоўны, скажэце, можна, каб мяне чытачы мылілі з іншымі? А крытыкі раздзялялі: кожны тэкст вандальскі так адрозні па стылю, што не можа іх пісаць адна асoba. Тым больш, калі гэты стары пярдун хапеў пісаць штотыдзень, дык з яго ніякай карысці дома не было б; не даў бы рады Агате. Я і сам дзіўлюся. Але, калі няма мяне на старонцы, дык, здаецца, зусім ужо я памёр! А я не дамся, не! Злоснікам, фэкаму надвор'ю, неспрыяльным палітычным вяярам, хваробам, тайфунам ды суму. Хіба што галоўны скажа, што пазваніла новая цэнзура.

Вандал Арлянскі

Рок-гіт-парад РАДЫЁ РАЦЫЯ

У эфіры рок-гіт-парад гучыць кожную другую суботу а гадзіне 18.00 на хвалях Радыё Рацыя 105.5 FM. Усіх, хто цікавіцца беларускай рок-музыкай прыніць уздел у плебісцыце запрашае вядучы — Лукаш Сцяпанюк. Свае прапановы можаце да-сылаць па пошце (*Radio Racja, ul. Cieplia 1/7, 15-472 Białystok*) або па электроннай пошце (*rokhitparad@poczta.onet.pl*). Для ўдзельнікаў узнагароды — магнітафонныя плёнкі з беларускай рок-музыкай.

Паясненні да спіска: першая лічба — месца, якое песня заняла ў актуальным выпуску рок-гіт-параду; другая лічба — месца, якое песня заняла ў папярэднім выпуску (два тыдні таму); трэцяя лічба — інфармацыя, колькі песня набрала ачкоў у плебісцыце.

41 выпуск, 08.09.2001 г.

1	6	122	Р.Ф. Брага, „Рэчанька”
2	17	92	Р.Ф. Брага, „Не гавары”
3	5	88	Кальян, „Белнацыя”
4	1	86	Н.Р.М., „Паветраны шар”
5	10	79	Ріма, „Стары млын”
6	—	76	Імпэт, „Зусім напроста”
7	3	72	Ріма, „Водка”
8	7	61	Гоман, „Сыну”
9	15	56	Алесюкі, „Беларусачка”
10	8	54	Ілона, „Вядро”
11	2	52	Гоман, „Харащуха”
12	12	42	Н.Р.М., „Мы жывем някепска”
13	16	39	Н.Р.М., „Я еду”
14	—	33	Гоман, „Танга”
15	18	32	А. Памідораў, „Крыававае свята”
16	4	30	Кардон, „Званы”
17	—	29	Камелот, „Дудар”
18	11	28	Зэт, „Баю-баю”
19	13	27	Крыві, „Волы”
20	9	26	Палац, „Канюшня”
Як галасаваць: песні, якія вам найбольш падабаецца прызнайце 10 балаў, 2 песні — 9 балаў, 3 — 8, 4 — 7, і г.д. аж да 10 песні, якай дайце 1 бал.			